

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

XII Sprawozdanie Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej
Polskiej za rok 1932. Warszawa, 1933, 52, [1] strona

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

XII
SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU

PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1932

WARSZAWA
1933

XII
SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU
PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1932

WARSZAWA
1933

41173 III

~~3304 III~~

O d b i t o
w d r u k a r n i
L u c j a n a
Bogusławskiego i Ski
w W a r s z a w i e
1 9 3 3

Q 1953/356/3

Władze Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej

Zarząd:

Prezes:	<i>Dr. Józef Landau</i>
Vice-Prezesi:	<i>Prof. Dr. Józef Zawadzki</i> <i>Inż. Włodzimierz Płużański</i> <i>Inż. Jerzy Wojnar</i>
Członk. Prezydium:	<i>Inż. Zygmunt Toeplitz</i> <i>Inż. Feliks Wiślicki</i> <i>Inż. Wiktor Sommer</i> <i>Inż. Jan Podraszko</i>
Członk. Zarządu:	<i>Inż. Ludwik Brzezowski</i> <i>Inż. Zygmunt Leppert</i> <i>Dr. Gustaw Litterer</i> <i>Marjan Lewandowski</i> <i>Inż. Edward Natanson</i> <i>Ludwik Spiess</i> <i>Inż. Czesław Swierczewski</i> <i>Inż. Leopold Szefer</i> <i>Inż. Aleksander Tupalski</i> <i>Wacław Zbroński</i>

Dyrekcja:

Dyrektor:	<i>Inż. Edmund Trepka</i>
Zast. Dyrektora:	<i>Inż. Tadeusz Zamoyski</i> <i>Adam Barszczewski</i>

Komisja Rewizyjna:

Wiktor Bereszko
Inż. Czesław Knoff
Dr. Stefan Otolski

Siedziba Związku Przemysłu Chemicznego
Rzeczypospolitej Polskiej:

Warszawa, Czackiego 1

Telefony: 748-91 — gab. Dyr. Związku, Inż. E. Trepki
776-08 — gab. Inż. T. Zamoyskiego
„ (dod.) — sekretariat Kom. Normalizacyjnej
529-69 — gab. A. Barszczewskiego
„ (dod.) — buchalterja i kasa
410-14 — biuro i adm. wydawnictw

LISTA PRZEDSIĘBIORSTW

wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
1	Spółka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych Zarząd: Horoch Ludwik, Hechliński Marjan, Dr.	Kałuż. Hołyn. Stebnik.	Lwów, Pl. Smolki 5. Tel. 102-25, 102-26, 102-27 i 102-28.	Sole potasowe, kainit, langbeinit leczniczy do kąpiele.
2	Zakłady Solvay w Polsce Towarzystwo z ograniczoną poręką. Zarząd: Kułakowski Henryk, Inż., Zbroński Wacław.	Fabryki sody — Małwy pod Inowrocławiem. Podgórze pod Krakowem. Fabryki portlandcementu — Grodziec k/Będzina. Saliny — Wapno, Solno i Barycz. Kopania węgla — Grodziec k/Będzina.	Warszawa, Czackiego 14. Tel. 711-24, 708-89, 270-07, 666-54, 711-73, 270-43, 330-99.	Soda amonjakalna i krystaliczna; soda kaustyczna; chlorek wapniowy; portland-cement; sól jadalna, przemysłowa i bydłowa; węgiel kamienny.
3	Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych w Polsce, Sp. z o. o. Zarząd: Rozmiarek Andrzej, Dr., Pędracki Tadeusz, Dr., Liban Jan, Landau Józef, Dr., Lewandowski Marjan, Kantorowicz Fritz, Endelman Arnold. Dyrekcja: Czerwiński Tomasz.	Członkowie Związku. T. A. „Dr. Roman May” Poznań. Oddział we Włocławku. T. A. „C. Scharff et Co.” Katowice. Sp. Akc. „Liban” Kraków. Chemische Fabrik „Milch” A. G. Gdańsk. „Chemische Industrie” A.G. Gdańsk. S. A. „Strzemieszyce” Warszawa. S. A. „Strem”. Oddział we Lwowie. S. A. „Kijewski, Scholtze i S-ka” Warszawa. „Ceres”. Tow. Akc. — Raciborz. Kieleckie T. A. — Kielce. „Superfosfat” B-ci Towarnickich, Lwów.	Warszawa, Kredytowa 4. Tel. 646-47, 694-54, 646-66, 646-57.	Superfosfaty mineralne i kostne.
4	Sp. Akc. Fabryk Chemicznych i Huty Szklanej „Kijewski, Scholtze i S-ka” Zarząd: Birstein Gustaw, Dr., Lewandowski Marjan, Pietruszyński Józef, Szereszowski Michał, Szereszowski Rafał, Trepka Edmund, Inż.	Warszawa, Siarczana 6. Tel. 10-01-85; 10-07-85.	Warszawa, Smolna 36. Tel. 601-86; 277-86.	Superfosfaty; kwasy mineralne: solny, siarkowy, azotowy; polewa kafłowa; olej turecki i t. d.

L. porządk.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
5	Fabr. Przetw. Chem. „Rędziny”, Sp. Akc. Zarząd: Żórawski Konstanty, Rogowski Ludomir, Karszo-Siedlewski Tadeusz, Jankowski Andrzej,	Rudniki pod Częstochową.	Rudniki-Rędziny.	Superfosfaty; kwas siarkowy; kwas solny; sól glauberska; siarczan glinu; alun; szkło wodne; krzemofluorek sodowy, kwas azotowy, bisulfat.
6	Chemische Fabrik Milch A. G. Zarząd: Behnke, Toepfer, Hornemann, Lange, Leiding, Petschow, Dr. Dyrekcja: Kantorowicz Fritz, Richter C., Lohf F.	Gdańsk.	Gdańsk, Krebsmarkt 7/8. Tel. 289-46.	Superfosfaty: mineralne i amonowe; kwas siarkowy; fluorkrzemian sodowy.
7	„Polchem” Polsko - Belgij-skie Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Bemelmans Artur, Inż., Wieniawski Antoni, Blaise Gustaw, Inż., Aszkenazy Henryk, Boudart François, Inż., Fajans Wacław, Dr., Lepersonne Henri, Inż., Requette Franz, Dr., Trepka Edmund, Inż., Wiślicki Feliks, Inż., Terlinden André. Zarząd: Cavillot Clovis, Inż. Dyrekcja: Kiślański Tadeusz, Inż., Fauchet Gustaw.	Toruń, Szosa Czar-nowo. Tel. 540.	Bruksela, 61 Avenue Louise. Zarząd w Warszawie: Marszałkowska 120 m. 6. Tel. 349-39.	Kwas siarkowy wszelkich stężeń, monohydrat, oleum 10, 25, 40 i 60%-owe, kwas siarkowy technicznie czysty, superfosfat.
8	Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Brooks G. S. Dyrekcja: Mierzejewski Lucjan, Dr.	Członkowie: Giesche, Sp. Akc.— Katowice. Śląskie Kopalnie i Cynkownie, Katowice. Zakłady Hohenlohego, Wełnowiec. Dyrekcja Kopalń i Hut Ks. Donnersmarcka, Świętochłowice.	Katowice, Marjaska 11.	Kwas siarkowy 60° Bé, 92/93%, 97/98%; oleum 20%.
9	Państwowa Fabryka Związków Azotowych. Dyrekcja: Podolski Adam, Inż., Brzezowski Ludwik, Inż., Stattler Feliks, Inż., Golian Kazimierz.	Chorzów.	Chorzów. Tel. Królewska Huta 770-776; Katowice 196-198.	Nawozy. Azotniak, saletra sodowa (syntetyczna saletra chilijska), Saletrzak, Nitrofos, Wapnamon, Tomasyzna azotniakowana. Produkty do celów przemysłowych. Karbid, azotan amonowy, azotan sodowy, salmjak surowy, salmjak kryst., salmjak sublimowany, węgiel amonu w proszku, węgiel amonu w kawałkach, azotyn sodowy, saletra potasowa, amonjak skroplony, kwas azotowy technicznie czysty, kwas azotowy chem. czysty, woda amonjakalna chem. czysta, tlen, azot.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
10	Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Mościcach. Dyrekcja: Kwiatkowski Eugenjusz, Inż., Wówkonowicz Romuald, Inż., Schätzel Włodzimierz, Inż.	Mościce ad Tarnów	Mościce. Tel. miejsc. Tarnów 490, 491 i 493. Zamiejscowy Tarnów 492.	Saletra wapniowa, azotan amonowy, „Nitrofos”, „Saletrzak”, „Nitrofos 10”, siarczan amonowy krystaliczny i mielony, chlorek, wapno bielące, chlorobenzol, kwas solny, para — dwuchlorobenzol, tlen, wodór, chloran wapnia t. zw. „Herbattox” do niszczenia chwastów.
11	„Azot”, Sp. Akc. Dyrekcja: Liwacz St., Inż., Krakowski J., Inż.	Jaworzno (woj. Krakowskie).	Jaworzno. Tel. 12.	Żelazocyjanki sodu, potasu i wapnia. Cyjanek sodowy, chlorek bielący (wapno chlorowane), potaż żrący i kalcynowany, cyjanowódor płynny do celów dezynfekcyjnych. Siarczan miedzi. Aparaty dezynfekcyjne. Błękity paryskie i Milori rozpuszczalne i nierozpuszczalne w wodzie. „Solnit” — sól do konserwowania mięsa. Środki ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami.
12	Tow. „Elektryczność”, Sp. Akc. Zarząd: Natanson Edward, Dr. Inż., Konic Henryk, adw., Trepka Edmund, Inż., Rappel Maksymilian, Jaworski Józef, Wyganowski Jan.	Ząbkowice.	Warszawa, Zgoda 10. Tel. 634-94, 217-82.	Karbid; chlorek bielący; soda gryząca; węgle do lamp łukowych i baterij; szczotki do maszyn elektrycznych; woda utleniona.
13	Zakłady „Elektro” w Łaziskach Górnych Sp. z o. p. Zarząd: v. Amann Walter, Dr., Blacha E., Golling Fryderyk, ppłk. w st. sp., Hönl Fryderyk.	Łaziska-Górne (powiat Pszczyński).	Łaziska-Górne. Tel. Mikołów 5, 115, 135, 54, 56.	Energja elektryczna; karbid, żelazokrzem 20%, 45% i 90%; krzem metaliczny; żelazoglinokrzem w kawałkach dla stalowni oraz w proszku dla fabryk materiałów wybuchowych, żelazochrom, żelazomangan, żelazomanganokrzem i inne stopy żelaza; cement glinowy („Alka-Elektro-Cement”), cement specjalny, szybko-wiążący „Rapid”; bauksyt pozbawiony żelaza, siarczan glinu, tlenek glinu; prasmusła; pył odlewniczy, wapno mielone, nawozowe 78% CaO, mączka kwarcowa, wapień mielony 97% Ca CO ₃ jako mączka pastewna.
14	Sp. Akc. Fabr. Chem. „Radocha”. Rada Nadzorcza: Herslow Carl, Kozłowski Karol, Adw., Lustig Ernst, Berlinerblau Józef, Dr., Kernbaum Aleksander. Zarząd: Kernbaum Józef, Axel Herald, Likiernik Artur, Dr., Asterblum Maurycy.	Sosnowiec.	Warszawa, Sienkiewiczza 2. Tel. 606-09, 657-67, 681-24.	Chloran potasu; alun chromowy; kwas winowy; kwas cytrynowy; farba rdzochronna; elektrody magnetytowe.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
15	„Lignoza”, Sp. Akc. Gen. Dyr.: Szefer Leopold, Inż.	Krywald, pow. Rybnicki. Pniowiec, powiat Tarnogórski. Stary Bieruń, pow. Pszczyński.	Katowice, Dworcowa 13. Tel. 15-20, 13-55, 29-58.	Wszelkiego rodzaju materiały wybuchowe i środki zapalcze; papiery drzewne i bezdrzewne.
16	Państwowa Wytwórnia Prochu. Dyrekcja: Prot Jan, Dr. Inż., Markiewicz Stanisław, Inż., Rakowicz Zygmunt.	Pionki.	Pionki. Tel. 6. Radom 189.	Prochy i materiały wybuchowe kruszące do celów przemysłowych, saletrzano-amonowe, nitroglicerynowe, czarne. Prochy myśliwskie: dymne i bezdymne („Sokół”, „Kuropatwa”). Prochy na potrzeby wojskowe. Lonty detonujące. Bisulfat (kwaśny siarczan sodu). Eter siarkowy. Nitroceluloza do wyrobu lakierów, sztucznej skóry, kolodjum, celulozoidu i t. d. oraz bawełna strzelnicza do wyrobu prochów.
17	Polskie Zakł. Chem. „Nitratt”, Sp. Akc. Zarząd: Radziwiłł Janusz, Biliński Marjan, Drzewiecki Piotr, Inż., Margulies Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż.	Niewiadów (st. kolejowa Ujazd).	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 547-09.	Dwu- i trójnitetoluol; nitrozwiazki; superfosfaty.
18	Belgijska Spółka Akcyjna Zakłady Przemysłowe Boryszew. Rada Nadzorcza Biliński Marjan, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margulies Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw. Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż.,	Boryszew pod Sochaczewem.	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 547-09.	Spirytus rektyfikowany; węgiel wywarowy; prochy bezdymne i myśliwskie.
19	Zakł. Chem. „Grodzisk”, Sp. Akc. Zarząd: Moniuszko Kazimierz, Inż., Mieszczanowski Aleksander, Inż., Krasucki Mikołaj.	Hajnówka, woj. Białostockie. Grodzisk - Mazowiecki. Środula w Sosnowcu.	Warszawa, Chmielna 10. Tel. 703-56, 703-53, 568-97, 703-65.	Węgiel drzewny z drzew liściastych mieszanych; smoła drzewna; spirytus drzewny; oleje drzewne; octan wapnia. Aceton; lakier samolotowy; rozpuszczalniki; formalina; chloroform; esencja octowa jadalna; kwasy octowe różnych koncentracji; spirytus metylowy; oleje ketonowe; mieszanina denaturacyjna; octan sodu; octan ołowiu; lep przeciwgasienicowy; kwas solny zwykły i bezarsenowy; sól glauberska (siarczan sodu); kwaśny siarczan sodowy (bisulfat); kwaśny siarczyn sodowy (bisulfit); chlorek cynku.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
20	Fabr. Chem. „Gzichów”, Sp. Akc. Zarząd: Müller Stanisław, von Retze Ewald, Dr., Knauber Karol, Zawadzki Józef Dr., Trepka Edmund, Inż.	Gzichów w Sos- nowcu.	Warszawa, Ceglana 11. Tel. 541-68.	Esencja octowa jadalna, kwasy octowe różnych koncentracji; balony szklane i flaszki.
21	„Terebenthen” Zjedn. Fa- bryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej, B-cia Porow- scy i P. Godlewski, Sp. Akc. Zarząd: Godlewski Paweł, Porowski Ludwik, Porowski Zygmunt, Russwurm Edward.	Białowieża, Biały Lasek, Czerlanka, Dębowe, Hajnówka, Harbacz, Jelenka, Lackie, Narewka, Olchówka, Perewołoka, Skupowo, Sowie, Topiła.	Warszawa, Złota 62. Tel. 263-90, 514-38.	Terpentyna lecznicza i technicz- na, smoły sosnowe lekkie, cięż- kie i impregnacyjne, pak szewc- ki, kalafonjowy i specjalnie twardy wysokotopliwy, oleje ży- wiczne (kalafonjowe), oleje dru- karskie, kalafonja redukowana do fabrykacji smarów wozow- wych, karbolineum prawdziwe żywiczne, karbolineum zwykłe brązowe, piro-karbolineum o- grodnicze, lep przeciw gąsieni- com, tran do skór „Dermol”, smary wozowe, ocet surowy i de- stylowany drzewny, kreozot leczniczy, odpowiadający wa- runkom farmakopei, węgiel sos- nowy retortowy, sadza. Lepniki gumolitowe do klejenia posad- zek, izolacyjne do ścian i fun- damentów, sklepień, tarasów i t. p., lepniki gumolitowe do ki- towania dziur, przyklejania pa- py bitumicznej i gumolitowej, lepniki gumolitowe konserwacyj- ne do dachów, papa gumolitowa i filc gumolitowy do dachów, fundamentów i izolacji. Siatki plecione z drutu ocynkowanego, druć kolczasty.
22	„Wanda”, Poturzyckie Za- kłady Chemiczne Wł. hr. Dzieduszyckiego. Dzierżawca: Waligóra Aleksander, Inż.	Krystynopol, Ma- łopolska.	Krystynopol. Tel. 3.	Kalafonja; oleje żywiczne; ży- wica specjalna „Sigma” do fa- brykacji smarów stałych, farb i pokostów, kalafonja specjał- na do wyrobu muchołapek; terpentyna: biała, apteczna oraz słomkowa; smar adhezyjny do pasów; sykatywy żywiczne i po- kost szybkoschnący, żywica pi- wowarska, terpenhydrat.
23	Tow. Starachowickich Za- kładów Górniczych, Sp. Akc. Zakłady Hutnicze, Elektro- stalownia, Odlewnia, War- sztaty Mechaniczne, Fabry- ka Terpentyny i Kalafonji. Zarząd: Klarner Czesław, Inż., Ossowski Stefan, Dr., Neuman Tadeusz, Inż., Raczyński Kazimierz, Inż., Wierzejski Witold, Inż., Prot Jan, Inż.	Starachowice, woj. Kieleckie Fabr. Ka- lafonji i Terpenty- ny.	Warszawa, Warec- ka 15. Tel. 775-85, 270-49.	Kalafonja, terpentyna.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
24	Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Toeplitz Zygmunt, Inż., Ginsberg Herman, Inż., Fisher C. L., Laurysiewicz Stefan, Lindenberg Paul, Majmon Henryk, Dr., Popelier Gustaw, Toeplitz Ludwik, Sir Max Müller William., Kimens Ryszard Edward. Zarząd: Wiślicki Feliks, Inż., Majmon Henryk, Dr.	Tomaszów - Mazo- wiecki.	Warszawa, Wilcza 9a. Tel. 833-61, 828-96, 875-45, 875-49, 875-39.	Przędza jedwabiu sztucznego systemem wiskozowym pojedyn- cza i łączona; słomka i włosie szt. jedw.; wełna wiskozowa (Textra); papier wiskozowy (To- mofan); sól glauberska.
25	Fabryka Przędzy i Tkanin Sztucznych „Chodaków”, Sp. Akc. Zarząd: Krzyżanowski Józef, Inż., Buzek Józef, Dr., Kozierowski Antoni, Inż., Veit-Gysin Alfred Dr. Chatin Emile, Stoeckly Jan, Dr., Dyrekcja: Kozierowski Antoni, Inż.	Chodaków, poczta Sochaczew.	Warszawa, Wspól- na 60, m. 1. Biuro Zarządu: Chodaków, poczta Sochaczew, skrz. poczt. 39. Tel. So- chaczew 81.	Przędza jedwabiu sztucznego.
26	Tow. Akc. Myszkowskiej Fabryki Sztucznego Jedwa- biu. Zarząd: (Bruksela) Lagache Leon, Lagache Edmund, Lagache Henryk, Demaret Karol. Dyrekcja: (Polska) Marchal Jan, Dumont Leopold.	Myszków, powiat Zawierciański.	Myszków. Tel. 18.	Przędza i słomka jedwabiu sztucznego.
27	Związek Gospodarczy Ga- zowni i Zakł. Wodociągo- wych w Państwie Polskiem. Zarząd: Rabczewski Włodzimierz, Inż., Dziurzyński Antoni, Inż., Swierczewski Czesław, Inż., Aleksandrowicz Stanisław, Inż., Turczynowicz Feliks, Inż. Dyrekcja: Konopka Józef, Inż.	Obejmuje 71 zakła- dów gazowych i 39 zakładów wodocią- gowo - kanalizacyj- nych.	Warszawa, Nowo- grodzka 26, m. 1. Tel. 9-84-26.	Organizacja zawodowa dla ob- rony interesów przemysłu ga- zowniczego, oraz interesów zakł. wodociągowych i kanalizacyj- nych.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
28	Związek Koksowni, Sp. z ogr. odp. Gen. Dyr.: Wojnar Jerzy, Inż.	Zakłady Chemiczne w Wielkich Hajdu- kach. Zakłady Impregna- cyjne w Wielkim Chelmie, we Wron- kach i w Solcu Ku- jawskim. Zakład impregna- cyjny i tartak w Katowicach — Li- gocie. Fabryka Tektur Smołowcowych w Katowicach - Dąbiu.	Katowice, ul. Pow- stańców 50. Tel. Katowice 611, 851 i 1490.	Smoły z węgla kamiennego de- stylowane i preparowane, smoły do budowy dróg, pak twardy, pak miękki, lepnik; oleje smo- łowcowe: impregnacyjny, kreo- zotowy, opałowy, pędny do mo- torów, płóczkowy do benzolu, płóczkowy do naftalinu, tłu- szczowy, antracenowy filtrowa- ny, karbolineum i t. p.; olej neutralny, olej do czyszczenia, lakier do żelaza, lakier kotłowy i t. p. Naftalin surowy praso- wany, naftalin do motorów, naft- alin czysty: sublimowany w łus- kach, krystaliczny w kulkach, tabletkach i t. p.; — surowe kwas karbolowe handlowe od 15/20 — 50/60%-owe; krezole, fenol; zasady pirydynowe, piry- dyna czysta; antracen 40/50%, acenaften, karbozol, fluoren, frakcja fenantrenowa, chinolina i t. p.; żywice kumaronowe, la- kiery z żywic kumaronowych. Benzol chem. czysty, benzol 90%, benzol motorowy, toluol chem. czysty, toluol techn., ksy- lole, solwentnafta I i II, kumol; kwas benzoesowy krystalizowa- ny, kwas benzoesowy sublimo- wany, siarczan amonu. Impregnowanie podkładów ko- lejowych, słupów telegraficz- nych i innych materiałów drzewnych olejem smołowco- wym i solami impregnacyjnymi; sprzedaż soli impregnacyjnych: lalit, triolit; wszelkiego rodza- ju drzewo oraz materiał tarty w stanie surowym i zaimpregno- wanym. Tektury smołowcowe wszelkich gatunków, papa izo- lacyjna. Założone przez Zw. Koks. samodzielne przedsiębior- stwo pod firmą: „Smołodro- gi” — Tow. Budowy Dróg Smo- łowanych, Sp. z o. o. Katowice, Powstańców 50 — wykonuje wszelkie prace wchodzące w za- kres budownictwa dróg smoło- wanych: smołowanie nawierzch- niowe, dywanowe, wgłębne oraz jako specjalność t. zw. smoło- beton i t. p.
29	„Wola Krzysztoporska”, Fa- bryka Chem. Dyrekcja: Szpilfogel M., Dr.	Wola Krzysztopor- ska pod Piotrko- wem.	Wola Krzysztopor- ska. Tel. Piotrków 165.	Barwniki organiczne na baweł- nę, wełnę, półwełnę, jedwab, skórę; produkty chemiczne.
30	Zakłady Chemiczne w Win- nicy, Sp. Akc. Dyrekcja: Hirszowski Alfred, Dr.	Winnica.	Winnica, poczta Henryków, koło Warszawy. Tel.: II Podm. Jabłonna 5.	Syntetyczne barwniki organiczne i syntetyczne organ. produkty przejściowe.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
31	„Przemysł Chemiczny Boruta”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Maciszewski F., Dr., Peschel Karol, Dr., Berger Eugeniusz, Inż., Kuczyński T., Prof., Danielewicz Władysław, Inż., Mieszczanowski A., Inż., Rogalski W., Dr., Sommer Wiktor, Inż., Tupalski Aleksander, Inż. Zarząd: Piasecki Marjan, Inż.	Zgierz, Leśna 30. Tel. Zgierz 19, Łódź, 121-01.	Zarząd i biuro główne: Zgierz, Leśna 30.	Barwniki: bezpośrednie, siarkowe, kwasowe, kwasowo-chromowe, zaprawowe, zasadowe, nigrozyny i t. d. Produkty syntetyczno-organiczne: do wyrobu barwników, górniczych materiałów kruszących, impregnacji, dezynfekcji, m. i. nitro-pochodne benzolu, fenolu, naftalinu; zasady, ich sole i pochodne m. i. anilina, nitro- i chlorotoluidyna, ortoanizydyna, nitro- i chloroanizydyna, benzydyna, dwufenyloamina, amino- i metoksyaminodwufenyloamina; jedno i dwusulfokwasy aminów, oksydwiazków i t. d., jak kwas sulfanilowy, kwas naftionowy, kwas H, kwas Gamma, i t. p. Środki pomocnicze dla przemysłu włókienniczego odbarwiające, zwilżające, emulgujące (m. i. chloramina, sulfanol, nitrol, awirole, tetracarnit, gardinol i t. p.). Kwasy i sole techniczne: oleum 65%, azotowy 48° i 40° Bé, kwaśny siarczyn sodowy (bisulfit), kwaśny siarczan sodowy (bisulfat), chlorek i siarczan cynku (stały i 50%), siarczan miedzi i inne. Insektycydy: arsenoborutol, zieleń paryska, widliszak, chloropikryna i t. d.
32	Pabjanicka Spółka Akcyjna Przemysłu Chemicznego. Zarząd: Schmidt—Respinger Alfred, Schulthess Oskar, Dr., Salathe Ernst, Schweikert Kurt, Dr., Thommen Herman, Zweifel Henryk. Dyrekcja: Thommen Herman.	Pabjanice. Tel. 7.	Pabjanice, Piłsudskiego 5. Tel. Łódź, 121-86.	Barwniki: anilinowe, naftalino- we, siarkowe, kadziowe, chromowe, bezpośrednie, kwasowe, zasadowe i t. d. dla wszystkich gałęzi przemysłu włókienniczego, do sztucznego i naturalnego jedwabiu, skóry, papieru, słomy, tłuszczów, mydła, atramentów i t. d. Siarczki sodu; kwaśny siarczyn sodu (bisulfit) w proszku i w płynie; kwas mrówkowy; tiosiarczan sodu (antychlor); bursolina do skór; Rapidaza, środek apreturowy, sapamina, utrwalacze dla celów fotograficznych. Przetwory farmaceutyczne ogólno-handlowe i specjalne marki „Ciba”.
33	Warszawskie Tow. „Motor”, Sp. Akc. Zakł. Chemiczno - Farmaceutyczne i Fabryka Wód Mineralnych Sztucznych. Zarząd: Ryl Aleksander, Mag., Więckowski Ferdynand, Mag., Kozłowski Władysław.	Warszawa.	Warszawa, Marszałkowska 23. Tel. 887-90.	Preparaty farmaceutyczne i galenowe, plastry smarowane; mydła lecznicze; specyfiki lecznicze; odczynniki do analizy; kwas salicylowy i jego pochodne, kwas etylo-izo-propylo-barbiturowy; sole srebra i żelaza; Creosapol; Sapocresol; Sapoformol; kąpiele lecznicze; wody mineralne sztuczne.
34	T-wo Przem. Chem.-Farm. d. „Magister Klawe” Sp. Akc. Zarząd: Klawe Stanisław, Dr., Klawe Stefan, Inż. techn., Klawe Wacław, Inż. techn. Dyrekcja: Klawe Stanisław, Dr., Klawe Stefan, Inż. techn.	Warszawa.	Warszawa, Karolkowa 22/24. Tel. 601-51, 625-08, 341-76.	Środki lecznicze, preparaty bakterij. z dziedziny weterynarii.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
35	Przemysł.-Handl. Zakłady Chem. „Ludwik Spiess i Syn”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Krzyżański Bolesław, Spiess Stefan, Freyer Zdzisław, Brun Stefan, Roche Georges, Trepka Edmund, Inż. Zarząd: Spiess Ludwik, Bądryński Józef, Hofman Mieczysław, Kozłowski Ludwik Antoni. Dyrektor działu naukowego: Otołski Stefan, Dr.	Warszawa, Tarchomin.	Warszawa, Daniłowiczowska 16. Tel. Spiess-Centrala.	Chemikalja i przetwory farmaceutyczne.
36	Chemiczno - Farmaceutyczne Zakłady Przemysłowe Fr. Karpiński, Sp. Akc. Zarząd: Karpiński Franciszek, Zdankowski Wit, Klimkiewicz Roman.	Warszawa.	Warszawa, Wolność 9. Tel. 606-00, 691-00, 203-06 i 660-02. Oddział w Poznaniu, Dąbrowskiego 32. Tel. 65-62.	Produkty chemiczno - farmaceutyczne, środki kosmetyczne, wody mineralne sztuczne i napoje chłodzące.
37	Polska Spółka Wytworów Chemicznych „Roche” Sp. Akc. w Warszawie. Zarząd: Wroczyński Czesław, Dr., Michalski Jerzy, Prof., Dr., Barell Emil, Dr.	Warszawa, Rakowiecka 19.	Warszawa, Rakowiecka 19. Tel. 8.09-98, 8.31-99.	Kodeina, fosforan kodeiny, morfina, chlorowoderek morfiny, preparaty farmaceutyczne.
38	Fabryka Chemiczno-Farmaceutyczna R. Barcikowski, Sp. Akc. Dyrekcja: Kłosiński Stanisław, Ciaciuch Władysław, Czepczyński Włodzimierz.	Poznań.	Poznań, Składowa 13 — 18. Tel. 44-44.	Preparaty farmaceutyczno-lecznicze — tabletki, drażetki; preparaty galenowe i specyfiki. Pochodne kwasu salicylowego, preparaty jodowe, żelazowe, arsenowe. Sole burzące, mineralne, sole i inne związki do kąpieli. Wyciągi lecznicze, wyroby ziołowe, środki dezynfekcyjne. Proszki i pasty do zębów, pudry dla dzieci, kremy i pomady, wody kolońskie, pigułki i pastylki różne.
39	Dr. A. Wander, Fabr. Chem.-Farmaceutyczna, Sp. Akc. Zarząd: Wander Albert, Dr., Lewalski Antoni, Inż., Rolle Karol, Inż., Balla Aleksander, Nadinż, Gossweiler Charles, Dr., Wolkenberg Albert, Dr. Dyrekcja: Wolkenberg Albert, Dr.	Kraków, Mogilska 80.	Kraków, Mogilska 80. Tel. 162-23, 161-12.	Preparaty chemiczno-farmaceutyczne, preparaty słodowo-piekarskie, dodatki do pieczywa, preparaty cukrowniczo - farmaceutyczne.
40	Zakł. Chem. „Laokoon”, Sp. Akc. Zarząd: Blumenfeld Izidor, Dr., Weiss Maksymilian, Mag.	Lwów.	Lwów, Kapielna 6.	Produkty farmaceutyczne.
41	Standard Nobel w Polsce Sp. Akc., Wydział Pro- duktów Specjalnych. Zarząd: Ballenberg L., Włoczewski L., Lewandowski Alfred, Mc. Faddin H.	Warszawa.	Warszawa, Al. Jeruzolimskie 57. Tel. 600-45, 704-16.	Produkty farmaceutyczne. Insektycydy.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
42	„Synthesa” Zakłady Chemiczne, Sp. z o. o. Zarząd: Lerer Henryk, Inż., Jaxa Bykowski Zygmunt, Mieszczański Zbigniew.	Warszawa.	Warszawa, Dolna 4. Tel. 877-12.	Eter etylowy, eter do narkozy, środki dezynfekcyjne, alkohol amyłowy, alkohol butylowy, ester octowy, ester amyłowy, ester mrówkowy, sole nieorganiczne chem. czyste, kolodjum, preparaty: synchosol, synaesthesin.
43	Domagalski i S-ka. Zarząd: Domagalski Marjan, Domagalski Roger.	Poznań, Garncarska 8.	Poznań, Św. Marcina 34. Tel. 32-72.	Olejki eteryczne, esencje owocowe, eter i estry; soki owocowe. Pastylki do sztucznych wód mineralnych, barwniki roślinne, karamel i t. p.
44	Fabr. Chem. K. Zawadzki i S-ka. Warszawa. Zarząd: Zawadzki Konstanty, Inż., Ostrowski Józef.	Warszawa, Obozowa 18. Tel. 201-75.	Warszawa, Zielna 15. Tel. 633-29, 227-34.	Sole metali szlachetnych.
45	Zakł. Chem. „Kutno”, Sp. Akc. Zarząd: Benzef Stefan, Przedpełski Wiktor Inż., Rotstein W.	Warszawa.	Warszawa, Widok 22. Tel. 227-08.	Alkohol absolutny.
46	Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce. Zarząd: Litterer Karol, Lande H., Malinowski M., Karsch J., Lityński Z.	Obejmuje 11 fabryk perfumeryjnych.	Warszawa, Wierzbowa 11. Tel. 668-97.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.
47	Sekcja Przemysłu Perfumeryjno - Kosmetycznego przy Związku Przemysłowców w Krakowie. Zarząd Związku: Jarszyński Z. Dr., Spitzer T. Dr. Zarząd Sekcji: Scherer Wiktor, Inż.	Obejmuje 13 fabryk perfumeryjnych.	Kraków, ul. Szpitalna 15. Tel. 121-41.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.
48	T-wo Zakł. Chem. „Strem”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Adam Henryk, Aschkenasy Henryk, Dr., Barciński Henryk, Bernstein Aleksander, Dr., Ginsberg Herman, Inż., Hertz Mieczysław, Kamenka Herman, Dr., Kozłowski Andrzej, Liban Jan, Meyer Jerzy, Münich Herman, Dr., Spiess Ludwik, Weinsberg Bertold. Zarząd: Landau Józef, Dr., Ginsberg Karol, Inż.	Strzemieszyce, Zniesienie, pod Lwowem. Chojny, pod Łodzią. Tarchomin.	Warszawa, Mazowiecka 7. Tel. 273-17, 209-23, 314-30, 524-67, 443-10, 635-36, 720-00, 656-65. Oddział we Lwowie: Podleskiego 8. Tel. 612.	Klej kostny, klej skórny; tłuszcz kostny, tłuszcz skórny; mąka kostna; oleina; stearyna; gliceryna farmaceutyczna, dynamitowa i techniczna; gudron stearynowy; żelatyna techniczna; superfosfaty mineralne i kostne.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
49	Akc. Tow. Kurlandzkiej Olejarni. Zarząd: Szabad P., Kryński W., Trocki Saul, Inż., Szadowska R., Szabad J., Trocki E.	Wilno, ul. Kurlandzka. Tel. 603.	Wilno, Słowackiego 28. Tel. 602.	Oleje i makuchy: lniane, słonecznikowy, rzepakowy; oleje jadalne rafinowane. Pokosty.
50	Przetwórnia Olejów Roślinnych, Sp. Akc. Zarząd: Klonowski Zygmunt, Dr., Inż., Nassalski Wacław, Tencer Maurycy.	Radom.	Radom. Tel. 15-26.	Pokost lniany „Factor”; farby olejne, lakiery olejne i nitrocelulozowe. Smar adhezyjny.
51	Fabr. Olejów i Tłuszczów Roślinnych „J. D. Potoka Synowie”, Sp. Akc. Zarząd: Potok S., Potok M., Potok J.	Będzin, Małobądz.	Będzin, Małobądz. Tel. Będzin 90.	Olej rycynowy medyczny i techniczny; tłuszcze i oleje: kokosowy, palmkernowy, lniany i rzepakowy, soya i słonecznikowy — rafinowane i techniczne; tłuszcz jadalny „Potokol”; tłuszcz roślinny (margaryna) „Potokana” i „Botana”, oliwy jadalne rafinowane; makuchy odolejone — jako pasza dla bydła; śrut rycynowy — jako nawóz sztuczny — rafineria szmalcu wieprzowego.
52	Zakłady Przemysłu Tłuszczowego i Olejarskiego „Union”, S. A. Zarząd: Podraszko Jan, Inż., Kukula Rudolf.	Gdynia.	Gdynia-Port, Nadbrzeże Indyjskie. Tel. 1891/92/93.	Wszelkie tłuszcze i oleje roślinne: kokosowy, palmowy, sezamowy, lniany, rzepakowy i inne; makuchy wszelkich gatunków.
53	Holländisch Danziger Oel u. Firnis-Fabrik „Ölivum”, G. m. b. H. Zarząd: Bermann Sam.	Gdańsk.	Gdańsk - Neufahrwasser, Wilhelmstrasse 21. Tel. 350-72, 350-76.	Oleje roślinne i pokosty.
54	Gdańska Wytwórnia Olejów T. z. o. p. Dyrekcja: Gurwicz M., Mazur A.	Gdańsk.	Gdańsk - Schellmühler Wiesendamm 6. Tel. 272-19, 259-19.	Oleje roślinne.
55	Związek Polskich Olejarni. Zarząd: Trocki Saul, Inż., Ignasiak Ed., Podraszko Jan, Inż., Laengner Ernst, Atlasowicz Abram. Dyrekcja: Szelenberg Ludwik, Inż.	Członkowie Związku: „Union” Sp. Akc. Gdynia, Tow. Akc. Kurlandzkiej Olejarni — Wilno, Spółdz. Roln. „Pomerania” Toruń i Wilno, Sp. z o. o. „Białol”, Białystok, „Olejarnia Szamotoły”, Szamotoły, Gdańska Wytwórnia Olejów, Gdańsk, Sp. Akc. „J. D. Potoka Synowie” Będzin, Olejarnia „Sz. A. Cuperfajn i S-wie”, Kowel, Olejarnia „Pokol”, Wilno, Kutnowska Olejarnia A. Jarecki, Kutno, Olejarnia „Szemen”, Lida. Płocka Olejarnia W. Szperling, Płock.	Warszawa, Filtrowa 63. Tel. 8.69-90.	Oleje roślinne z nasion europejskich i egzotycznych; makuchy.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
56	Przemysł Tłuszczowy „Schicht-Lever”, Sp. Akc. (dawniej „Saturnja”). Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Schicht Henryk, Dr., Hart Harry Goodwin, Landau Józef, Dr., Schicht Franciszek. Zarząd: Schicht Werner, Podraszko Jan, Inż.	Warszawa, Praga, Szwedzka 26. Trzebinia.	Warszawa, Nowy- Zjazd 1. Tel. Cen- trala: 555-40, 605-77, 605-99.	Mydła wszelkich gatunków, pro- szki do prania; margaryna, wszelkie tłuszcze i oleje jadal- ne, gliceryna, wyroby toaleto- we, kosmetyki i pachnidła, wszelkie artykuły tłuszczowe.
57	Blechwaren- und Conser- venfabrik „Couronne” A. G. Zarząd: Rubinowicz L., Goldenberg L.	Gdańsk - Neufahr- wasser, Fischmei- sterweg 9. Tel. 351-25.	Przedstawicielstwo w Warszawie: Dom Handlowo - Komiso- wy „Sair” Sp. z o. o., Plac Żelaznej Bramy 2. Tel. 307-49; 550-60.	Rafineria tłuszczów i olejów roślinnych.
58	Unida-Oelwerke G. m. b. H. Zarząd: Schrader H. D.	Gdańsk - Schel- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51, 258-39.	Przedstawicielstwo warszawskie: „A- tol”. Biuro Agent. Sp. z o. odp. Nowy- Zjazd 1. Tel. 333-22.	Rafineria tłuszczów i olejów ro- ślinnych.
59	„Tiegenhöfer Oelmühle” Aktiengesellschaft. Dyrekcja: Lau K., Borock L.	Tiegenhof pod Gdańskiem.	Tiegenhof. Tel. 16.	Ekstrakcja nasion oleistych. Rafineria olejów jadalnych.
60	„Amada”, Tow. Akc. dla Fabrykacji Tłuszczów Ja- dalnych. Zarząd: Schrader H. Inż.	Gdańsk - Schell- mühl.	Gdańsk - Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
61	Fabr. Masła Roślinnego „Damara”, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Fuchs Stefan, Fuchs Stanisław, Ramisch Alfred, Birk Carl. Dyrektor: Birk Carl.	Warszawa.	Warszawa, Nowo- lipie 80. Tel. 415-28.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
62	„Domag” Danziger Oel. Margarine & Speisefett-Fa- briken Akt. Ges. Dyrekcja: Jaglom S.	Gdańsk - Oliwa. Pommerschestrasse 121.	Gdańsk - Pommer- schestrasse 121. Tel. 452-41, 452-42.	Rafineria olejów. Margaryna, sztuczne tłuszcze jadalne.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
63	„Oleo“ Oel- und Fettfabrik A. G. Dyrekcja: Gurwitsch M., Mazur A.	Gdańsk - Schell- mühl.	Gdańsk - Schell- mühl. Wiesendamm 6. Tel. 272-19, 259-19.	Rafineria i olejów i tłuszczów do celów jadalnych. Fabryka tłuszczów do celów jadalnych.
64	Pierwsza Krajowa Prze- twórnia i Pakownia Smal- cu „Standard“, Sp. Akc. Zarząd: Halberthal Henryk, Scharf Selm. Rada Nadzorcza: Chrzanowski Zygmunt, Krupski Henryk, Stawski, Basiński. Inż., Gąsiorowski Br.	Toruń.	Toruń, Szeroka 37. Tel. 907.	Rafinowany smalec wieprzowy. Oleje roślinne.
65	Związek Polsko-Gdańskich Rafinerji Olejów Jadal- nych. Zarząd: Wiślicki Wacław, Schicht Werner, Podraszko Jan, Inż. Wielgosiński Emil, Abramowicz Leon, Jaglom Simon, Stern Henryk. Dyrekcja: Wielgosiński Emil, Abramowicz Leon.	Członkowie Zwią- ku. Paweł Hoffman i S-ka w Bielsku, „Oleo“ Oel- und Fettfabrik w Gdań- sku. „Couronne“ w Gdańsku. Unida-Oelwerke w Gdańsku. Lwowska Rafinerja „Menor“ we Lwowie. J. D. „Potoka Sy- nowie“ w Będzinie Sp. Akc. „Schicht“ w Warszawie. „Domag“ Danziger Oel und Margari- ne- und Speisefett- Fabriken Akt. Ges. w Gdańsku-Oliwie.	Warszawa, Nowy- Zjazd 1. Tel. 447-71, 540-98.	Rafinowane przez członków Związku oleje: soya, arachido- wy i sezamowy.
66	Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Pol- sce. Prezydium Rady: Maciejewski Franciszek, Schicht Werner, Śmiechowski Edward, Huppert, Krause J., Inż. Prezydium Zarządu: Menn N., Podraszko Jan, Inż., Kotłontay Emil.	Warszawa.	Warszawa, Czac- kiego 14. Tel. 447-76.	Organizacja zawodowa przemysłu mydlarskiego.
67	Sp. Akc. Chemiczna Fabr. Dr. Rattner. Zarząd i Dyrekcja: Sachs Jerzy, Adler Mieczysław Maurycy, Dr., Lipsztat Bernard.	Pruszków, Niecała 4. Tel. 6.	Warszawa, Emilji- Plater 10. Tel. 969-05, 915-42.	Farby dla przemysłu graficzne- go, tapetowego, blaszanego etc. suche oraz tarte. Emalie na bla- chę i do tub; laki pigmentowe; pokosty graficzne; masa walco- wa; malarskie emalie lakierowe.
68	Zakłady Przemysłowo-Che- miczne W. Karpiński & W. Leppert. Zarząd: Leppert Bronisław, Leppert Zygmunt, Inż.	Helenówek pod Pruszkowem.	Warszawa, Al. Je- rozolimskie 30. Tel. 606-21 i 261-06.	Lakiery powozowe i samocho- dowe, malarskie, dekoracyjne, techniczne, izolacyjne, asfalto- we, emalie piecowe. Lustroliny i Autolustroliny, farby olejne, ochronne przeciw rdzy. Lakiery nitrocelulozowe, spirytusowe. Ki- ty, szpachlówki i pokosty.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
69	Związek Fabryk Farb i Lakierów w Polsce. Zarząd: Leppert Zygmunt, Inż., Landau M., Dr., Blumenfeld E., Dr., Eisler K. Inż., Kochanowicz J., Mandel M., Dr., Puciata K., Inż., Tencer M., Dr.	Członkowie Związku: L. Baranowski, Kraków. „Blask”, Poznań. H. Blumenfeld, Lwów. „Vitolin”, J. Czechowicz i K. Pajewski. Warszawa. „Daol”, Gdańsk. „Jega”, Królewska-Huta. W. Karpiński i W. Leppert, Warszawa. I. C. Koch, Warszawa. J. A. Krausse, Warszawa. Edward Lutz, Kraków. „Nobiles”, Włocławek. Ed. Pfannenschmidt, Gdańsk. Przetwórnia Olejów Roślinnych, Radom. „Zabłocie”, Żywiec. Polskie Zakłady Przem. Cynkowego, Będzin. S. I. Król, Warszawa.	Warszawa, ul. Lotnicza Nr. 1. Tel. 11-73-12.	Organizacja zawodowa przemysłu lakierniczego.
70	Fabr. Wyrobów Gumowych „Wolbrom”, Sp. Akc. Zarząd: Westen, Fritz, Witte Wilhelm, Trepka Edmund, Inż., Westen Karol Herman, Chabert Aleksander.	Wolbrom.	Wolbrom. Skład fabryczny warszawski, ul. Wierzbowa 9. Tel. 760-80 i 204-90.	Techniczne wyroby gumowe, wyroby chirurgiczne, sportowe, obcasy gumowe i artykuły galanterijne.
71	Warsz. Fabr. Wyrobów Gumowych „Wargum”, Sp. Akc. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Ruziewicz Maksymilian, Bereszko Wiktor, Krywicki Marek, Ruziewicz Antonina, Kleyf Dorota.	Warszawa.	Warszawa, Czeraniakowska 84. Tel. 965-57.	Wszelkiego rodzaju tkaniny gumowane; prześcieradła gumowane dla szpitali.
72	Angielsko-Szwedzko-Polski Przemysł Gumowy „Gentleman”. Zarząd: Schrage D., Schrage M., Schrage R., Tempelhof M., Atkin D.	Łódź.	Łódź, Limanowskiego 156. Tel. 199-40, 187-60, 187-61	Śniegowce, kalosze, obuwie ludowe, sportowe; płaszcze gumowe; piłki i zabawki.
73	„Stomil”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Głowacki Zygmunt, Dr., Piechocki Stefan, Dr., Skulski Leopold, Inż. Zarząd: Piotrowski Jan.	Poznań, Starołęcka 18. Tel. 59-03.	Poznań, Wodna 14. Tel. 38-35.	Opony i dętki samochodowe i rowerowe.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
74	Tow. Fabr. Wyrob. Azbest. i Gum. „Leonowit”, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Mautner F., Nowiński M., Nowiński J., Herman P.	Łódź.	Łódź, Piotrkowska 175. Tel. 219-44.	Techniczne wyroby gumowe i azbestowe oraz uszczelnienia do maszyn.
75	Centralne Biuro Sprzedaży Wyrobow Polskich Fabryk Obuwia Gumowego. Sp. z o. o. Zarząd: Iwanowski J., Mickiewicz, Inż., Skowroński Henryk, Schrage D., Schrage M., Tempelhof M., Sobolewicz A., Rozencweig S., Szyf I., Mełup S., Fischer A., Centnerszwer M., Dr., Daar M., Wurzel S., Jortner J. Dyrekcja: Senior Henryk.	Członkowie: „Pepege”, Gru- dziańdz. „Gentleman”, Łódź. „Rygawar”, War- szawa. „Ardal”, Lida. „Wudeta”, Krosno.	Warszawa, Długa 42. Tel. 11.21-07; 11.21-68; 11.05-59.	Obuwie gumowe.
76	Fabr. Ultramaryny i Farb „Setzer i Werner” Sp. Akc. Zarząd: Werner Józef, de Phull Henryk, Horny Detlef, Fürstenberg Edward.	Warszawa.	Warszawa, Solec 39. Tel. 922-97, 904-45.	Ultramaryna; farby mineralne.
77	Pruszkowska Fabryka Ul- tramaryny „Sommer i No- wer”, Sp. Akc. Zarząd: Nower Dawid, Nower Kazimierz, Inż., Irlicht Bronisław, Inż., Zamoyski Tadeusz, Inż.,	Pruszków.	Warszawa, Wspól- na 64. Tel. 968-32.	Ultramaryna.
78	Zakłady Bieli Cynkowej i Przetworów Chemicz. „Huta Feniks”, Sp. Akc.	Będzin.	Będzin. Tel. 119.	Biel cynkowa.
79	Fabr. Bieli Cynkowej i Hu- ta Cynkowa „Leontyna” B. i J. Inwald.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 42. Tel. 1-90, 4-19.	Biel cynkowa.
80	Fabr. Bieli Cynkowej B-ci Löbbecke. Dyrekcja: Neugebauer Ryszard.	Niedzieliska, pocz- ta Szczakowa.	Niedzieliska, pocz- ta Szczakowa. Tel. Szczakowa 3.	Biel cynkowa.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
81	Polskie Zakłady Przemysłu Cynkowego, Sp. Akc. Zarząd: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor, Pillersdorf Emil. Dyrekcja: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor.	Będzin.	Będzin, Tel. 79, 80, 5-01 i 7-62.	Biel cynkowa, biel cynkowa farmaceutyczna, tlenek żelaza, chlorek cynku w stanie płynnym i sproszkowanym, blacha żelazna ocynkowana, bednarka ocynkowana, wiadra i garnki ocynkowane, blacha dziurkowana, plomby ołowiane, bębny do karbidu, azotniaku, asfaltu i t. p.
82	Fabryka Farb Mineralnych i Chemicznych, B-cia Inwald i A. Sercarz.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 40. Tel. 3-24.	Farby mineralne: ugary, czerwienie, czernie. Farby chemiczne: czerwienie i zielenie wapienne, zielenie chromowe, żółcienie, czerwienie cynobrowe, niebieskie, wapienne, fioletowe, minje techniczne i t. p.
83	Częstochowska Fabryka Farb „Zawodzie”. Zarząd: Wolberg Aleksander, Dr., Karpf Ludwik, Inż.	Częstochowa.	Częstochowa, Katedralna 8.	Farby suche malarskie: zielenie chromowe cynkowe i wapniowe, żółcienie chromowe i cynkowe, czerwienie klejowe i olejne, bordeaux klejowe i olejne, cynobry, bejce machoniowe i orzechowe, fiołkowe, błękity, bremskie, błękit paryski, farby tapetowe do papieru kolorowego, farby dla przemysłu lakierniczego, farby do emalii żywicznych, tapetowych, spirytusowych, nitrocelulozowych; pigmenty czerwone 100%, klej roślinny.
84	Zakł. Przemysł. Jan Krause, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Krause Jan, Krause Jan Waldemar, Tarłowski Oskar.	Andrespol	Andrespol, poczta Andrzejów	Farby malarskie, polewy do kafli, kafle białe i szamotowe
85	„Iskra i Karmański” Fabryka farb i przyborów malarskich. Dyrekcja: Chyżewski Maksymilian.	Kraków.	Kraków, Łobzowska 8. Tel. 114-74, 125-65 i 141-80.	Farby artystyczne. Atramenty, laki do pieczętowania. Taśmy i kalki do maszyn piszących, kalka do ołówka, matryce do powielania. Różne przybory malarskie, rysunkowe i kancelaryjne.
86	M. Leszczyński i S-ka, Fabryka Chemiczna, Sp. Akc. Zarząd: Steliński Edward, Inż., Bartkiewicz Bolesław, Leszczyński Tadeusz, Inż., Janczewski Aleksander, Szaniawski Aleksander, Inż.	Warszawa.	Warszawa, Ogrodowa 32. Tel. 621-25, 718-28, 261-80.	Atramenty, tusze, laki, gumy, kleje biurowe, artykuły do sklejaniania, poduszki do stempli, szpirografy, farby do powielania do aparatów „Roneo” etc., masa walcowa, taśmy do maszyn piszących zwyczajne i kopjowe, farby akwarelowe i olejne, farby artystyczne, dla szkół i dzieci, płyny malarskie, kalka do maszyn piszących i do ołówka. Matryce (klisze) do powielaczy.
87	Fabryka Obić Papierowych i Papierów Kolorowych „J. Franaszek”, Sp. Akc., Warszawa. Zarząd: Franaszek Stanisław, Franaszek Jerzy, Pajewski Zdzisław, Krauze Józef, Franaszek Kazimierz, Cholewicki Kazimierz.	Warszawa.	Warszawa, Wolska 41. Tel. 601-71, 601-73, 601-75, 601-79, 203-27. Mag. Detal. Krakowskie Przedm. 15. Tel. 601-72. Mag. Detal. Al. Jerozolimskie 33. Tel. 9-01-78.	Obicia papierowe (tapety), papiery barwione oraz bibułki barwione.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
88	Sp. Akc. Zakładów Chemicznych w Częstochowie. Zarząd: Sachs Władysław, Dr., Heilperin Piotr, Dr., Landsberg Henryk,	Częstochowa.	Warszawa, Piękna 39. Tel. 850-41.	Azotany baru i ołowiu, alun chromowy, boraks, chlorek baru, eter siarkowy, emetyk, kwas borny, kwas fluorowodorowy, siarczan miedzi, siarczan cynku, sole antymonowe, sole cynowe, sole chromowe, sole fluorowe, szpaty mielone, magnesia carb., nadboran sodu, tlenki metali, tanina. Natr. sulfur. siccum.
89	Hugohütte Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Zarząd: Kuryłowicz Bogusław, Bartsch Bernard, Dr., Lorentz Werner, Dr., Oedekoven Franciszek, Dr.	Tarnowskie Góry. Karłuszowiec.	Tarnowskie Góry. Tel. 5.	Alun potasowy, azotan baru, boraks, chlorek baru, farby suche malarskie, kwas borny, litopon, siarczan cynku, siarczan glinu, siarczan miedzi, tlenek cyny, tlenek miedzi.
90	Dr. H. Zeumer, Fabr. Chem. Dyrekcja: Zeumer Heinz, Inż.	Mikołów, G. Śl.	Mikołów.	Siarczan miedzi, węglan amonowy, woda utleniona, octan glinowy, kwasy chem. czyste i techniczne, środki dezynfekcyjne, zaprawy zasiewne, karboli-neum dla drzew owocowych.
91	Edward Klein i S-ka, Fabr. Przetw. Chem. Właściciele: Klein Kazimierz, Inż., Klein Helena, Klein Aniela, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Okopowa 55. Tel. 11-90-22.	Alun chromowy, olej turecki, specjalne oleje garbarskie.
92	Polska Fabryka Ekstraktów Garbarskich, Sp. Akc. Zarząd: Brzozowski Wacław, Inż., Dubosc Albert, Harris Berland, Pfeiffer Stanisław, Walker Leigh W. E. O. Dyrekcja: Brzozowski Wacław, Inż., Tołtyżewski Zygmunt.	Warszawa.	Warszawa, Smocza 43. Tel. 12.24-28, 12.23-57.	Ekstrakty garbarskie roślinne i syntetyczne
93	„Alfa” Fabryka Płyt, Błon i Papierów Fotograficznych. Zarząd: Dziatkiewicz Marjan.	Bydgoszcz, Garbary 3.	Bydgoszcz, Warszawa, Składnica Fabryczna, K. Zawadzki i S-ka. Zielna 15. Tel. 633-29, 822-22.	Płyty fotograficzne, błony fotograficzne, papiery fotograficzne.
94	Sp. Akc. „Cerata”. Zarząd: Laurysiewicz Stefan, Olszowski Karol, Możdżeński Leon, Dr., Szymański Stanisław. Dyrekcja: Bereszko Wiktor, Możdżeński Leon, Dr., Olszowski Karol.	Warszawa, Karolkowa 32/34. Tel. 616-35.	Warszawa, Karolkowa 32/34. Tel. 232-73, 261-41.	Cerata — wyrób na tkaninie bawełnianej; imitacja linoleum na tkaninie jutowej i ceratoleum na tekturze impregnowanej.

L. porządk	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
95	Fabr. Ceraty i Sztucznej Skóry, Bracia Ruziewicz i M. Krywicki. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Ruziewicz Maksymilian Krywicki Marek.	Warszawa.	Warszawa, Czer- niakowska 84. Tel. 955-72.	Cerata; sztuczna skóra (der- matoid); linoleum (imitacja).
96	Fabryka Waty Hygrosko- pijnej „Alba”, Sp. Akc. Zarząd: Rafałowicz Rafał, Bemski Michał, Inż., Goldberg Henryk, Przeworski Alfred, Inż., Zboński Zdzisław. Dyrekcja: Goldberg Henryk.	Warszawa, Chełm- ska 13. Tel. 900-46.	Warszawa, Chełm- ska 13. Tel. 900-45.	Wata hygroskopijna.
97	Zakłady Przemysłu Opa- trunkowego „Wata”, Sp. Akc. Zarząd: Zboński Zdzisław, Fruchtman Halina, Strauch Alfred, D., Inż.	Warszawa, Letnia 4.	Warszawa, Chełm- ska 13. Tel. 900-45.	Wata hygroskopijna do celów leczniczych.
98	Zjednoczone Fabryki Kwa- su Węglowego, Sp. z o. o. Zarząd: Berestein Piotr, Inż., Reichman Jerzy.	Obejmuje 10 fabryk CO ₂ .	Katowice, Mo- nieszki 5. Tel. 13-24.	Kwas węglowy.

S K O R O W I D Z

artykułów chemicznych wytwarzanych przez fabryki, wchodzące w skład
Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Liczby, umieszczone obok poszczególnych artykułów, odnoszą się do poprzedzającego spisu przedsiębiorstw, wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego.

Aceton 19	Cement glinowy 13	Farmaceutyczne preparaty 32, 33,
Acenaften 28	Cement szybko-wiążący 13	34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
Alkohol absolutny 45	Cerata 94, 95	Fenol 28
Alkohol amyłowy 42	Ceratoleum 94	Fenantren 28
Alkohol butylowy 42	Chinolina 28	Fluorokrzemian sodowy 5, 6
Alkohol metylowy 19	Chlor ciekły 10	Fluoren 28
Ałun chromowy 14, 88, 91	Chloran potasowy 14	Fluorowe sole 88
Ałun potasowy 89	Chloran wapniowy 10	Formalina 19
Ałun zwykły 5	Chlorek barowy 88, 89	Fotograficzne papiery 93
Amonjak 9, 10, 28	Chlorek bielący 10, 11, 12	Fotograficzne płyty 93
Anilina 31	Chlorek cynkowy 19, 31, 81	Fotograficzne chemikalia 93
Antracen 28	Chlorek wapniowy 2	
Antychlor 32	Chlorobenzol 10	Galenowe preparaty 38
Antymonu sole 88	Chloroform 19	Glazura 4, 84
Apreturowe preparaty 32	Chloropikryna 31	Gliceryna farmaceutyczna i dyna-
Arsenobenzol 34	Chromu sole 88	mitowa 48, 56
Arsenowe preparaty 38	Cyjanek sodowy 11	Gliceryna techniczna surowa 48,
Atramenty i tusze 85, 86	Cyjanowodór płynny 11	56
Azbestowe wyroby 74	Cynober 83	Gumolitowe lepniki 21
Azot 9	Cyny sole 88	Gumowane tkaniny 71
Azotan amonowy 9, 10		Gumowe artykuły techniczne 70, 74
Azotan barowy 88, 89	Denaturacyjna mieszanina 19	Gumowe artykuły jezdne 70, 73
Azotan ołowiowy 88	Dermatoid 95	Gumowe obuwie 72, 75
Azotan sodowy 9	Dwuchlorobenzol 10	Gumowe płaszcze 72
Azotan srebrowy 44	Dwunitrotoluol 17	Gumy biurowe 86
Azotniak 9		Gudron stearynowy 48
Azotowe nawozy syntet. 9, 10	Ekstrakty garbarskie 92	
Azotyn sodowy 9	Elektrody magnetytowe 14	Insektycydy (środki owado i grzy-
	Emalje olejne i nitrocelulozowe 46	bobójcze) 11, 21, 31, 41
Barwniki organiczne syntetyczne	Emalje na blachę 67	Impregnacja podkładów kolejowych
29, 30, 31, 32	Emalje lakierowe malarskie 67	28
Barwniki roślinne 43	Emalje piecowe 68	
Bawełna strzelnicza 16	Emetyk 88	Jedwab sztuczny 24, 25, 26
Bauksyt 13	Esencja octowa 19, 20	Jodowe preparaty 38
Bejca mahoniowa 83	Esencje owocowe 43	
Bejca orzechowa 83	Estry i etery 42, 43	Kainit 1
Benzol 28	Eter zwykły (siarkowy) 16, 42, 88	Kalafonja 21, 22, 23
Benzydyna 31	Farby artystyczne 85, 86	Kalosze 72, 75
Biel cynkowa 78, 79, 80, 81	Farby do powielania 85, 86	Kalki 85, 86
Bibułki barwione 87	Farby graficzne 67	Kapiszony 15, 16
Bisulfat 5, 16, 19, 31	Farby mineralne 82, 83	Karbazol 28
Bisulfit 19, 31, 32	Farby olejne 50, 68	Karbid 9, 12, 13
Błękity paryskie i „Milori” 11, 83	Farby tapetowe 67, 83	Karbolineum 21, 28, 90
Boraks 88, 89	Farby rdzochronne 14, 68	Kąpiele lecznicze 33, 38
Bursolina do skór 32	Farby suche malarskie 83, 84, 89	Kity 68

Klej kostny i skórny 48
Klej roślinny 83
Klej biurowy 85, 86
Kodeina 37
Kolodjum 16, 42
Kosmetyczne artykuły 36, 38, 56
Kreolina 33
Kreozot 21
Krezol 28
Krzemofluorek sodowy 5, 6
Ksylol 28
Kumol 28
Kwas azotowy 4, 5, 9, 31
Kwas benzoesowy 28
Kwas borowy 88, 89
Kwas cytrynowy 14
Kwas fluorowodorowy 88
Kwas etyloizopropylowy 33
Kwas karbolowy 28
Kwas mrówkowy 32
Kwas octowy 19, 20
Kwas salicylowy 33
Kwas siarkowy 4, 5, 6, 7, 8
Kwas solny 4, 5, 10, 19
Kwas winowy 14
Kwas węglowy 98

Langbeinit leczniczy 1
Lak do pieczętowania 85, 86
Laki pigmentowe 67
Lakiery 50, 68
Lakier samolotowy 19
Lakier do żelaza 28
Lakier kotłowy 28
Lakier z żywic kumaronowych 28
Lecnicze środki 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
Lep przeciwgąsienicowy 19, 21
Lepnik 28
Linoleum imitacja 94, 95
Litopon 89
Lonty 15, 16

Łój kostny 48
Łój skórny 28

Magnezja 88
Makuchy lniane 49, 51, 52
Makuchy rzepakowe 49, 51, 52
Makuchy z nasion egzot. 49, 51, 52, 53, 54, 59, 64
Malarskie przybory 85, 86
Margaryna 51, 56, 60, 61, 62, 63
Matryce do powielania 85, 86
Masa walcowa 67, 86
Mączka kostna 48
Mączka kwarcowa 13
Minja techn. 82
Monohydrat 7
Morfina 37
Mydła zwyczajne 56, 66
Mydła lecznicze 33

Nadboran sodowy 88
Naftalin 28
Nitroceluloza 16
Nitrofos 9, 10
Nitrozwiązki aromatyczne 17

Odczynniki do analizy 33
Ocet drzewny surowy 21
Octan glinowy 90
Octan ołowiowy 19
Octan sodowy 19
Octan wapniowy 19
Oleina 48
Olejki eteryczne 42, 43
Olej arachidowy 52, 65
Olej kokosowy 51, 52, 65
Olej lniany 49, 51, 52
Olej palmkernowy 51, 52, 65
Olej rzepakowy 49, 51, 52
Olej rycynowy 51
Olej słonecznikowy 49, 51
Olej turecki 4, 91
Oleje roślin. egzotyczne 49, 51, 52, 53, 54, 59, 64
Oleje roślinne rafinowane 49, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65
Oleje garbarskie 21, 91
Oleje ketonowe 19
Oleje smołowcowe 28
Oleje żywiczne 21, 22, 23
Oliwa jadalna 51
Oleum 7, 8, 31
Opony 73
Organiczne produkty przejściowe 31

Pak drzewny 21
Pak węglowy 28
Papiery kolorowe 87
Papiery drzewne i bezdrzewne 15
Paradwuchlorobenzol 10
Pastylki wód mineralnych 43
Perfumeryjne wyroby 38, 46, 47, 56
Plastry smarowane 33
Plomby ołowiane 81
Pirydynowe zasady 28
Półprodukty organiczne 30, 31
Pokost lniany 49, 50, 68
Pokost sztuczny 22
Pokosty graficzne 67
Polewa 4, 84
Potasowe sole 1
Potaż żrący i kalcynowany 11
Poduszki do stempli 85, 86
Portland-cement 2
Prasmoła (smoła pierwotna) 13
Proch bezdymny 15, 16, 18
Proch myśliwski 15, 16, 18
Proszki do prania 56

Proszki i pasty do zębów 38
Pudry 38
Pył odlewniczy 13

Rozpuszczalniki do lakierów celulozowych 19
Rysunkowe przybory 85, 86

Sadza 21
Saletra amonowa 9, 10
Saletra sodowa 9
Saletra potasowa 9
Saletra wapniowa 10
Saletrzak 9, 10
Salmjak 9
Siarczan amonowy 10, 28
Siarczan cynkowy 31, 88, 89
Siarczan glinowy 5, 13, 89
Siarczan miedziowy 11, 31, 88, 89, 90
Siarczan sodowy (sól glauberska) 5, 19, 24
Siarczek sodowy 32
Skóra sztuczna 95
Słomka sztucznego jedwabiu 24, 25, 26
Smary emulsyjne 30
Smary wozowe 21
Smary do pasów 22
Smoła drzewna 19, 21, 23
Smoła węglowa 28
Soda amoniakalna 2
Soda żrąca 2, 12
„Solnit” sól do konserwowania mięsa 11
Soki owocowe 43
Solwentnafta 28
Sole do kąpieli 38
Sól glauberska 5, 19, 24
Sól kamienna i jadalna 2
Spirytus bezwodny 45
Spirytus drzewny 19
Spirytus rektyfikowany 18
Srebra sole 33, 44
Stearyna 48
Superfosfaty 3, 4, 5, 6, 7, 17, 48
Syrupy owocowe 43
Szkło wodne 5
Szpaty mielone 88
Szczotki do maszyn elektrycznych 12
Środki zapalcze 15
Sykawy żywiczne 22

Śrut rycynowy 51

Tanina 88
Tapety 87
Taśmy do maszyn piszących 85, 86
Tektura smołowcowa 28
Terpentyna 21, 22, 23

Terpenhydrat 22
Textra 24
Tiosiarczan sodowy 32
Tlen 9, 10
Tlenki metali 88
Tlenek glinu 13
Tlenek cyny 89
Tlenek miedzi 89
Tlenek żelaza 81
Tłuszcze jadalne 51, 56, 60, 61, 62, 63
Toluol 28
Tomofan 24
Tomasyna azotniakowa 9
Tłuszcz kostny i skórny 48
Tusze rysunkowe 85, 86

Ultramaryna 76, 77
Utrwalacze do celów fotograficznych 32
Wata hygroskopijna 96, 97
Wapno 13
Wapień mielony 13
Wapnamon 9
Węgiel drzewny 19
Węgiel kamienny 2
Węgiel sosnowy retortowy 21
Węglan amonowy 9, 90
Węgiel wywarowy 18
Węgla do lamp łukowych 12
Woda amonjakalna 9
Woda utleniona 12, 90
Wody mineralne sztuczne 33, 36

Wodór 10
Wybuchowe materiały górnicze 15, 16, 17, 18
Zieleń chromowa 82, 83
Zieleń paryska 31
Zieleń wapniowa 82, 83
Żelazocyjanki sodowe i potasowe 11
Żelazokrzem, żelazochrom, żelazoglinokrzem i inne stopy żelaza 13
Żelaza sole 33, 44
Żelatyna techniczna 48
Żywica drzew iglastych 21, 22, 23
Żywica kumaronowa 28
Żywica piwowska 22
Żółcienie chromowe 83

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

ZA ROK 1932

Trwający od paru lat kryzys pogłębił się jeszcze w ubiegłym 1932 r. Opinia całego świata straciła wiarę w rychłe zakończenie przesilenia. W sytuacji gospodarczej Polski nastąpiło poważne pogorszenie, które nie oszczędziło żadnej dziedziny naszego życia.

Ceny zboża, ulegając światowej depresji, nie sięgały poziomu opłacalności produkcji; nadzieje na zmianę konjunktury, lub na znaczniejsze podniesienie cen przy pomocy premij wywozowych, zawiodły na całej linii. Zbyt produktów hodowlanych, też mało dochodowy, zależał w znacznym stopniu od możliwości eksportowych, opierał się więc na dość niepewnej podstawie, grożącej w każdej chwili zachwianiem, a nawet załamaniem.

Szereg poczynań prawodawczych, dokonanych w ubiegłym roku, a mających na celu ochronę wsi przed skutkami nadmiernych ciężarów kredytowych, przyniósł pewną ulgę i obronił zapewne niektóre warsztaty rolne od upadku; wobec jednak zasadniczej deficytowości produkcji rolniczej—środki wspomniane nie mogły wywrzeć większego wpływu, tembardziej że sprowadziły one całkowite zatamowanie prywatnych kredytów dla rolnictwa. Wskutek tych okoliczności — siła nabywcza rolnictwa polskiego uległa dalszemu zanikowi, co oczywiście odbijało się na interesach całego przemysłu, w szczególności na spożyciu nawozów sztucznych.

Przemysł zmuszony był pracować w niezmiernie trudnych warunkach, których wykładnikami były zarówno spadek zbytu, jak niski wskaźnik cen hurtowych. Z drugiej strony — wysoka stopa procentowa oraz nie-

zmniejszony wymiar podatków i świadczeń społecznych nie pozwalały na wydatniejsze obniżenie kosztów produkcji.

Rezultatem tych stosunków było załamanie się w roku ubiegłym poważnej liczby firm. Większość fabryk polskich pracowała tylko przez część tygodnia, do rzadkości zaś należą przedsiębiorstwa, które przyniosły zyski i wypłaciły dywidendy.

Waluta polska nie uległa zachwianiu. Jednakowoż — niedobory budżetowe i brak większych rezerw skarbowych nakazują wielką czujność we wszystkich dziedzinach, które mają wpływ na zachowanie stałości pieniądza. Dotyczy to przede wszystkim bilansu handlowego, który przez cały rok 1932 kształtował się dodatnio. Wobec wywozu wartości 1.083.801.000 zł., przywóz wyniósł 861.981.000 zł., saldo dodatnie wypada więc w wysokości 221.820.000 zł.

Trzeba stwierdzić, że nasz ogólny obrót towarowy jest niezmiernie niski i w przeliczeniu na głowę ludności stawia nas na jedno z ostatnich miejsc w Europie.

Nieuniknionym objawem niepomyślnej konjunktury było trwające wciąż bezrobocie. Oto ilość bezrobotnych, zarejestrowanych w końcu grudnia ostatnich lat:

1929	1930	1931	1932
126.644	297.797	312.487	220.245

Na tle wielomilionowych rzesz pozbawionych pracy w innych krajach (ogólna liczba bezrobotnych w całym świecie w końcu roku 1932 szacowana jest na 25 milionów) — powyższe liczby nie wydają się wysokie; należy

jednak pamiętać, że stanowią one bardzo znaczny odsetek ogółu zatrudnionych w Polsce. Ponadto — tylko niewielka liczba robotników pracuje w ciągu pełnego tygodnia.

Ilość zatrudnionych w przemyśle chemicznym robotników zmniejszyła się w roku 1932 z 29.342 (styczeń) do 28.152 (grudzień).

Aczkolwiek przesilenie gospodarcze ma charakter światowy, to jednak wszelkie próby rozwiązań międzynarodowych nie wydały wybitniejszych plonów. Konferencje międzynarodowe nie przyniosły pożytku, raczej pogłębiły kryzys, gdyż tylokrotnie zawiodły pokładane w nich nadzieje, że wpłynęły deprymująco na psychikę sfer gospodarczych.

Nastroje na szerokim świecie, znajdujące swój wyraz w stanie giełd, ulegały w roku ubiegłym dość rozległym wahaniom. Najgorszy był bodaj drugi kwartał, od marca (załamanie się koncernu Kreugera) do czerwca, kiedy ceny towarów i walorów osiągnęły swój najniższy poziom. Konferencja w Lozannie (lipiec) przyniosła pewną falę optymizmu. Ponieważ jednak zawiodły międzynarodowe próby opanowania kryzysu bądź od strony zagadnień politycznych, bądź przy pomocy koordynacyjnych zabiegów gospodarczych, więc też rok ubiegły skończył się pod znakiem depresji, zaś r. 1933 rozpoczął się pod bardzo chmurnymi auspicjami.

Spółczeństwo nasze, więcej niż kiedykolwiek, musi liczyć na własne siły. W obliczu ciężkiej sytuacji — wszelkie nieprzemysłane środki i poczynania są szczególnie groźne. Do takich niebezpiecznych posunięć należy zaliczyć presję, wywieraną od szeregu miesięcy na zorganizowany przemysł, w celu osiągnięcia zniżki cen.

Trzeba stwierdzić, że poczucie rosnącego niebezpieczeństwa, wynikającego z pogłębienia kryzysu międzynarodowego, było bodźcem opinii sfer przemysłowych, które zwłaszcza pod koniec roku ubiegłego zdobyły się na kilka generalnych planów walki z kryzysem. Wartość poszczególnych projektów jest niejednakowa, lecz niewątpliwie myśl gospodarcza wybiega poza bierne hasła przetrwania kryzysu i wskazuje liczne konkretne środki poprawy sytuacji. Należy wierzyć, że w epoce wspólnego postępu technicznego, gdy każdy tydzień przynosi nowe wynalazki, w epoce cywilizowania się szerokich mas ludności, łak-

nących światła wiedzy: nie będziemy trwali w stałym upadku duchowym i materialnym, na szlaku prowadzącym do barbarzyństwa.

* * *

Na tle ciężkiej sytuacji ogólnej, położenie przemysłu chemicznego w r. 1932 dalekie było od stanu zadawalającego. Dalszy spadek konsumpcji i produkcji był znamieny dla wszystkich gałęzi przemysłu chemicznego, których sytuacja przedstawiała się jak następuje:

Nawozy fosforowe. Rok 1932 kształtował się dla przemysłu superfosfatowego bardzo niekorzystnie.

Fabryki posiadały duże zapasy superfosfatu, wyprodukowanego w poprzednich latach z surowca, którego ceny były znacznie wyższe, niż w r. 1932. Wskutek przewidywanego małego zbytu, produkcja superfosfatu była zatrzymana już od kwietnia 1931 r.

W styczniu 1932 r. fabryki superfosfatowe zostały zaskoczone wielką ilością protestów weksłów rolniczych, pochodzących z dostaw w latach 1930 i 1931, a sięgających 1,5 miliona złotych; sumę tę fabryki musiały wyłożyć i wykupić weksle z Banku Polskiego.

Posiadając znaczne zapasy superfosfatu, nie rozporządzając natomiast narazie gotówką, fabryki zmuszone były istniejącą od paru lat Konwencję zawiesić na przeciąg sezonu wiosennego 1932 r. i sprzedawać superfosfat, każda na własną rękę, po cenach jakie się dało uzyskać — celem zdobycia płynnych środków na wykupienie wyżej wymienionych protestów.

Sprzedając superfosfat po cenach bardzo niskich, fabryki traciły od 200 do 300 zł. na 10-tonnowym ładunku, ponieważ zaś sprzedały w sezonie wiosennym 1932 r. łącznie około 30.000 tonn, przeto poniosły bardzo znaczne straty, bliskie miliona złotych.

W czerwcu 1932 r. wszystkie fabryki superfosfatowe ponownie zjednoczyły się, tworząc porozumienie tylko na sezon jesienny 1932 r.; związanej Spółce z ogr. odp. „Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych w Polsce” w Warszawie, powierzyły wyłączną sprzedaż swoich produktów.

„Zjednoczenie” zaczęło funkcjonować od 1 lipca 1932 r. i w sezonie jesiennym 1932 r. sprzedało prawie 50.000 tonn superfosfatu,

co stanowi przeszło 66% w stosunku do sprzedaży, uskutecznionej w sezonie jesien-
nym 1931.

Nie chcąc ponownie angażować się w kre-
dyty, które spowodowały tak znaczne straty
w ubiegłych sezonach, „Zjednoczenie” sprze-
dawało superfosfat przeważnie za gotówkę
i tylko w bardzo nieznacznym procencie
udzielało kredytów.

Pod koniec 1932 r. uruchomiona została
nowa, współcześnie urządzona fabryka su-
perfosfatów w Toruniu. W związku z tym
faktem, zdolność produkcyjna przemysłu
polskiego wzrosła z 650.000 tonn do 720.000
tonn superfosfatu rocznie.

Wskutek zmniejszenia się zbytu, wynoszą-
cego w r. 1932 okragło 80.000 tonn, przecięt-
ne zużycie superfosfatu na 1 ha ziemi ornej
zmałało w roku ubiegłym do 4,45 kg z 5,5 kg
w r. 1931, odbiegając bardzo znacznie od
przeciętnej za rok 1930 (10,4 kg) i za rok 1929
(16,9 kg).

Po doliczeniu importu żużli Thomasa, łącz-
ne spożycie nawozów fosforowych w Polsce
okaże się w r. 1932 równe 132.000 tonn, co
odpowiada 7,3 kg na 1 ha (w r. 1931 —
11,3 kg).

Sole Spadek konsumpcji nawozów pota-
potasowe. sowych w Polsce trwał przez cały
okres sprawozdawczy.

Oprócz przyczyn, leżących w tendencji
zniżkowej cen ziemiopłodów i zachwianiu
opłacalności warsztatów rolnych — na spa-
dek konsumpcji nawozów na rynku polskim
miały wpływ jeszcze inne przyczyny. Gwał-
towne przechodzenie ze sprzedaży kredytowej
na sprzedaż gotówkową, zanik aparatury han-
dlowej, pośredniczącej dotychczas w sprze-
dży nawozów sztucznych, przede wszystkim
w województwach centralnych i po-
łudniowo-wschodnich, wreszcie silne ograni-
czenie sprzedaży nawozów przez wielkich
pośredników, jak np. Państwowy Bank Rol-
ny: wszystkie te okoliczności wpłynęły de-
prymująco na zużycie nawozów sztucznych
wogóle, zaś potasowych w szczególności.

Ponadto silny spadek konsumpcji nawozów
potasowych bezpośrednio został wywołany
ograniczeniem plantacji buraka cukrowego
i ziemniaków przemysłowych.

W sezonie wiosennym r. 1932 sprzedano
na rynku krajowym: 23.937 tonn soli potaso-

wych, t. j. o 16,4% mniej niż w r. 1931,
i 29.500 tonn kainitu, t. j. o 16,4% mniej niż
w r. 1931.

W sezonie jesiennym r. 1932 sprzedano na
rynku krajowym: 11.331 tonn soli potaso-
wych, t. j. o 36,4% mniej niż w r. 1931,
i 15.380 tonn kainitu, t. j. o 30,7% mniej niż
w r. 1931.

W marcu 1932 r. została zawarta umowa
z Francusko - Niemieckim Porozumieniem
Potasowem, przyznająca Polsce korzystny
kontyngent wywozowy i stwarzająca podsta-
wy spokojnego eksportu.

Na rynkach zagranicznych (z wyjątkiem
Holandji) zaznaczył się dalszy spadek zapo-
trzebowania nawozów potasowych, wywoła-
ny zmniejszoną konsumcją, oraz aktywnością
innych producentów potasu (Hiszpanja, Sta-
ny Zjednoczone i Morze Martwe).

Osiągnięte w roku sprawozdawczym w Pol-
sce rezultaty akcji oszczędnościowej, zmie-
rzającej do dostosowania warunków produk-
cyjnych i skali kosztów do sytuacji rynkowej,
pozwoliły z końcem ubiegłego roku na za-
stosowanie daleko idącej obniżki cen nawo-
zów potasowych, dochodzącej franco kopal-
nia, w porównaniu do cen z r. 1928:

przy solach potasowych do 28,41% i przy
kainicie do 25,71%.

Związki Rok sprawozdawczy 1932 odzna-
azotowe. czał się dalszym spadkiem kon-
junktury w nawozach azotowych.

Przyczyny tego zjawiska należy szukać nie-
tylko w niskich cenach ziemiopłodów, ale
przede wszystkim w trudnościach natury fi-
nansowej, przeżywanych przez polskie rol-
nictwo.

Jeśli jednak oderwać się od warunków pol-
skich i ocenić sytuację przemysłu azotowe-
go w skali światowej, to okaże się, że ostatni
rok gospodarczy 1931/32 przyniósł raczej nie-
znaczłą poprawę, niż pogorszenie. Dla orjen-
tacji przytaczamy statystykę całkowitej świa-
towej konsumpcji azotu związanego za 3 ostat-
nie lata (bez naturalnej saletry chilijskiej),
oraz właściwe dla Polski liczby:

Konsumcja	1929/30	1930/31	1931/32
	w tonnach azotu związanego		
światowa	1.586.904	1.377.005	1.421.580
polska	38.288	23.263	19.464

Dla polskiego przemysłu azotowego obecna sytuacja jest podwójnie ciężka: niski stan konsumpcji daje możliwość wykorzystania fabryk tylko w pewnym, niewielkim procencie ich zdolności produkcyjnej, co oczywiście znakomicie powiększa koszty własne na jednostkę towaru; ponadto zaś, przemysł był zmuszony obniżyć ceny nawozów azotowych średnio o 38,7% w stosunku do poziomu z roku 1927/8, bez żadnej prawie równoległej zniżki podstawowych surowców, używanych przy produkcji.

W tych warunkach trudno jest mówić o rentowności fabryk związków azotowych.

Fabryka chorzowska, rozporządzająca zdolnością produkcyjną około 44.000 tonn azotu związanego rocznie, była poważnie dotknięta zniżką zbytu i cen nawozów azotowych. Wobec znacznych zapasów azotniaku z lat poprzednich, należało zatrzymać zupełnie produkcję tego nawozu, aby częściowo zlikwidować magazyny. Przerwanie produkcji nastąpiło dn. 1-go kwietnia 1932 r., ponowne uruchomienie tych oddziałów można przewidywać jesienią 1933 roku. Pozostałe działy fabrykacji były stale czynne.

Produkcja nawozów azotowych w Chorzowie za r. 1932, w porównaniu z rokiem poprzednim, przedstawia się w sposób następujący (w liczbach okrągłych):

Wyszczególnienie	Rok 1931	Rok 1932
Azotniak	35.800 tonn	8.600 tonn*)
Saletrzak	20.800 ..	19.200 ..
Nitrofos	700 ..	5.100 ..
Saletra sodowa	8.500 ..	7.000 ..
Wapnamon	2.000 ..	2.100 ..

*) Produkcja czynna tylko do kwietnia 1932 r.

W zakresie artykułów o zastosowaniu przemysłowym Chorzów wyrabia obecnie: saletrę amonową, saletrę potasową, saletrę sodową przemysłową i rafinowaną, salmjak krystaliczny i sublimowany, węglan amonu, kwaśny węglan amonu, sodę kalcynowaną, azotyn sodowy, kwas azotowy techniczny i chemicznie czysty, amonjak skroplony, karbid, tlen, azot.

Nowym produktem, który wypuszczono poraz pierwszy na rynek w roku 1932, jest azotyn sodowy.

Sprzedaż nawozów chorzowskich w ciągu 2-ch lat ostatnich przedstawia się w następujących liczbach (okrągłych):

Wyszczególnienie	Rok 1931	Rok 1932
Azotniak	38.900 tonn	29.200 tonn
Tomasya azotn. . . .	6.600 ..	5.800 ..
Saletrzak	13.000 ..	11.100 ..
Nitrofos	8.800 ..	4.800 ..
Saletra sodowa*) . . .	5.700 ..	9.000 ..
Wapnamon	1.950 ..	2.100 ..

*) Saletra sodowa ma zastosowanie zarówno rolnicze, jak i przemysłowe. Podane powyżej liczby wykazują całość sprzedaży, bez podziału na rodzaj odbiorców.

W organizacji sprzedaży zaszły pewne zasadnicze zmiany. Jeszcze w r. 1931 większość obrotów stanowiły transakcje kredytowe; obecnie, wobec ogromnego ryzyka jakie mieszczą w sobie podobne operacje, sprzedaż uskuteczniiana jest przede wszystkim za gotówkę. W drugiej połowie roku sprawozdawczego sprzedaż kredytowa wynosiła już tylko około 40% obrotów Chorzowa.

Z działalności eksportowej podkreślić należy poważny rozwój wywozu salmjaku i węglanu amonu, których eksport wzrósł ze 117 tonn salmjaku w r. 1931 do 991 tonn w roku 1932, i z 22 tonn do 165 tonn węglanu.

Produkcja fabryki w Mościcach również zmalała w r. 1932 — w porównaniu z rokiem poprzedzającym, jednak w mniejszym stopniu, niż to miało miejsce w Chorzowie. Produkcja mościcka przedstawiała się jak następuje (w liczbach okrągłych):

Wyszczególnienie	Rok 1931	Rok 1932
Nitrofos 15,5%	5.100 tonn	1.800 tonn
Saletrzak	19.900 ..	18.100 ..
Saletra wapniowa . . .	31.500 ..	31.400 ..
Siarczan amonowy . . .	25.800 ..	27.000 ..
Azotan amonowy	2.000 ..	950 ..
Łączna produkcja azotu związanego	14.700 ..	14.100 ..

Produkcja polska związków azotowych w latach 1931 i 1932 przybrała następujący obraz (w liczbach okrągłych):

	Rok 1931	Rok 1932
Azotniak	35.800 tonn	8.600 tonn
Nitrofos	5.800 "	6.900 "
Saletra sodowa	8.500 "	7.000 "
" amonowa	2.000 "	950 "
" wapniowa	31.500 "	31.400 "
Saletrzak	40.700 "	37.300 "
Wapnamon	2.000 "	2.100 "
Siarczan amonowy syntetyczny	26.000 "	34.600 "
Siarczan amonowy otrzymany na drodze destylacji węgla	18.000 "	18.000 "

W przeliczeniu na azot związany, produkcja polska wyniosła: w r. 1930 — 42.000 tonn, w r. 1931 — 31.800 tonn, w r. 1932 — 24.400 tonn.

Przemysł elektrochemiczny. W zakresie pozostałych, obok azotowego, gałęzi przemysłu elektrochemicznego nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji.

Krajowy zbyt karbidu i żelazokrzemu spadł proporcjonalnie do coraz znacznie zmniejszającej się produkcji w górnictwie i hutnictwie. Przepełnienie składów fabrycznych doszło do takich rozmiarów, że unieruchomiono na pewien czas fabryki elektrotermiczne. Celem podtrzymania produkcji — w jednej z fabryk zorganizowany został oddział żelazochromu, niezbędnego w hutnictwie do wytwarzania niektórych specjalnych stali, a sprowadzanego dotychczas wyłącznie z zagranicy. Import ten staje się obecnie zbyt drogi.

Wywóz karbidu zmniejszył się w roku 1932 w porównaniu do r. 1931, zarówno wskutek wzmożonego kryzysu światowego, jak spadku funta angielskiego. Słuszny postulat przyznania zwrotu cła za puszki blaszane, służące do opakowania karbidu (co przyczyniłoby się w dużym stopniu do podtrzymania eksportu karbidu), nie został w roku ubiegłym zrealizowany.

Produkcja, oparta na elektrolizie soli kaemiennej, uległa dalszemu zmniejszeniu.

W dziale elektrolizy chlorku potasu pro-

dukcja również spadła. Spodziewana poprawa, zarówno w wapnie chlorowanym jak w potażu żrącym, nie nastąpiła. Wzrosła natomiast w dwójnasób sprzedaż potażu kalcynowanego, otrzymywanego w Polsce na drodze przerobu bardzo czystego elektrolitycznego wodorotlenku potasowego.

Kwas siarkowy. Na tle zupełnego prawie zaniechania produkcji superfosfatu w r. 1932 — odbierającej ok. 60% ogólnej normalnej sprzedaży kwasu siarkowego — zmniejszyła się też wytwórczość kwasu, która w liczbach okrągłych przedstawia się jak następuje:

Rok	Z blendy cynkowej i ołowianej	Z innych surowców	Razem
	w tonnach w przeliczeniu na kwas 50°Bé		
1930	249.222	58.966	308.188
1931	175.000	24.800	199.800
1932	140 000	22.200	162 200

Produkcja spadła więc o 20% w porównaniu z rokiem 1931 i wyniosła ok. 40% w stosunku do najwyższej powojennej produkcji z roku 1929.

Koniec roku ubiegłego przyniósł uruchomienie nowej fabryki kwasu siarkowego w Toruniu, opartej na nowoczesnych metodach produkcji kwasu kontaktowego z pirytów.

Materiały wybuchowe. W roku 1932 sytuacja w przemyśle materiałów wybuchowych uległa dalszemu, w porównaniu z r. 1931, pogorszeniu. Spadek zapotrzebowania materiałów wybuchowych przez górnictwo wynosił w stosunku do r. 1931 około 30%. Nieznaczny eksport tych produktów ze względu na wprowadzenie ograniczeń dewizowych uległ prawie całkowitemu zahamowaniu.

Związki sodowe. Przerób soli kuchennej uległ w roku ubiegłym dalszemu zmniejszeniu. Produkcja sody amonowej w r. 1932 wyniosła 68.400 tonn, gdy w r. 1931 — 78.300 tonn, zaś w r. 1930 — 90.000 tonn. Zmalała też wytwórczość sody żrącej do 14.500 tonn z 15.200 tonn w roku 1931 i 16.500 tonn w r. 1930.

W dużym stopniu spadła sprzedaż sody amonjalkalnej, zarówno krajowa, jak zagraniczna, wynosząc:

Rok	Rynek wewnętrzny	Eksport
1930	57.100 tonn	9.500 tonn
1931	46.000 ..	7.200 ..
1932	41.500 ..	6.000 ..

Sprzedaż sody kaustycznej utrzymała się na poziomie lat poprzednich, t. j. powyżej 14.000 tonn; natomiast zmniejszył się eksport z 2.000 tonn w r. 1930 i 1.500 tonn w roku 1931 do 1.300 tonn w r. 1932. Eksport sody amonjalkalnej i kaustycznej napotykał na duże trudności, wywołane znanymi okolicznościami reglamentacji towarowej i dewizowej, oraz innymi licznymi utrudnieniami.

Produkcja kwasu solnego utrzymała się na poziomie roku 1931, wynosząc ok. 10.000 tonn. W związku z malejącym zapotrzebowaniem na sól glauberską i dużymi jej zapasami w magazynach, produkcja kwasu solnego była prowadzona okresowo, w miarę gromadzenia zamówień na kwas. Rynek wewnętrzny odczuwał też od czasu do czasu brak kwasu solnego, którego sezonowe zapotrzebowanie zostało nawet częściowo pokryte nienotowanym już oddawna importem kwasu solnego (180 tonn w r. 1932).

Produkty węglowod. chodne. W związku z pogłębiającym się nadal ogólnym przesileniem gospodarczym, szczególnie zaś z coraz większym ograniczeniem ruchu w przedsiębiorstwach hutniczych, wytwórczość koksowni w r. 1932 wykazuje dalszy spadek.

W porównaniu do lat ubiegłych, wytwórczość koksu wszystkich 9-ciu koksowni górnośląskich przedstawiała się następująco:

W roku 1929	— 1.858.000 tonn
1930	— 1.582.000 ..
1931	— 1.355.000 ..
1932	— 1.090.000 ..

Wytwórczość uzyskiwanych w koksowniach surowych produktów węglowod. chnych — smoły surowej, benzolu surowego i siarczanu amonu — była odpowiednio mniejsza:

Rok	Smoła surowa	Benzol czysty	Siarczan amonowy
	w t o n n a c h		
1929	86.800	23.100	25.900
1930	79.800	25.100	24.600
1931	69.000	22.100	21.300
1932	56.300	18.000	17.400

W dalszej konsekwencji, wytwórczość właściwego przetwórczego przemysłu produktów węglowod. chnych (destylarni smoły, fabryk benzolu i t. p.) również uległa zmniejszeniu:

Wyszczególnienie	1929	1930	1931	1932
	w t o n n a c h			
Smoły preparowanej . .	22.800	20.800	17.900	11.300
Paku	41.800	40.500	35.000	30.200
Olejów smołowcowych .	24.700	18.300	20.800	18.500
Naftalinu surow. prasow.	2.400	1.800	1.600	1.100
Naftalinu czystego . .	500	600	440	550
Fenolu i krezolu . .	1.300	700	960	760
Zasad pirydynowych . .	112	71	79	75
Benzolu oczyszczonego .	13.800	13.300	8.200	9.900

Przeciętnie zatem spadek wytwórczości za rok sprawozdawczy wynosi około 15% w stosunku do roku 1931, zaś około 33% w stosunku do roku 1929, wykazującego najwyższy stan produkcji.

Warunki zbytu produktów węglowod. chnych w kraju i zagranicą uległy naogół dalszemu pogorszeniu. Wprawdzie wskutek trwającego już zgórą od trzech lat stałego spadku produkcji, zapasy niektórych produktów węglowod. chnych na rynkach światowych uległy wyczerpaniu (n. p. paku), naogół jednak podaż ich, pomimo ograniczeń produkcyjnych, jest jeszcze znacznie wyższa od zapotrzebowania.

Szczególnie niekorzystnie kształtowały się warunki rynkowe na produkty, znajdujące przeważający zbyt w budownictwie, więc przede wszystkim smoły preparowane, drogowe i oleje smołowcowe. Z powodu kompresji budżetowych i ograniczeń robót drogowych, zapotrzebowanie smół drogowych ograniczało się do stosunkowo małych tylko ilości (ok. 1.250 tonn). W rozmiarach do-

tychczasowych utrzymał się jedynie zbyt paku do wyrobu brykietów tak w kraju, jak zagranicą, co doprowadziło do prawie zupełnej likwidacji zapasów paku na rynkach światowych.

Zbyt olejów smołowcowych był bardzo słaby, z uwagi na dalsze ograniczenia pracy nasycalni podkładów kolejowych.

Warunki zbytu uszlachetnionych produktów smołopochodnych kształtowały się niejednolicie. Zapotrzebowanie na fenol i częściowo naftalin czysty było jeszcze zadawalające, natomiast wiele do życzenia pozostawiał popyt na krezole, naftalin surowy prasowany, zasady pirydynowe i żywice kumaronowe.

Warunki zbytu benzolu, zwłaszcza jeżeli chodzi o rynek krajowy, kształtowały się mniej więcej normalnie. Benzol motorowy zyskuje sobie coraz większe uznanie, jako doskonały materiał pędny do motorów, zarówno w stanie niezmieszanym, jak w mieszankach z benzyną, spirytusem lub obu temi paliwami. Zapotrzebowanie benzoli chemicznie czystych, oraz toluolu (na potrzeby przemysłu chemicznego, materiałów wybuchowych i t. d.) było naogół zadawalające. Nie uległy natomiast poprawie ciężkie warunki eksportu benzoli.

Bardzo niekorzystnie kształtowały się nadal warunki zbytu siarczanu amonu. Sprzedaż w kraju, wobec fatalnego stanu rolnictwa, ograniczała się tylko do minimalnych ilości. W wyniku zaś walki konkurencyjnej na rynkach światowych — ceny eksportowe spadły znacznie poniżej kosztów własnych, osiągając poziom, dotychczas jeszcze nigdy nie notowany. Wskutek odnowienia Międzynarodowej Konwencji Azotowej od połowy roku ubiegłego, ustała wprawdzie dzika konkurencja na rynkach światowych i eksport od tego czasu odbywa się prawie normalnie, jednak ceny, osiągane w tym eksporcie, dotychczas nie doznały żadnej wydatniejszej poprawy.

Streszczając ogólny przebieg koniunktury przemysłu produktów węglpochodnych w roku 1932, stwierdzić należy dalszy poważny spadek zarówno wytwórczości, jak zbytu produktów w kraju i zagranicą. Przyczyną spadku było prawie wyłącznie dalsze pogłębienie się powszechnego przesilenia go-

spodarczego, tylko więc w miarę poprawy warunków ogólnych spodziewać się można poprawy koniunktury produkcyjnej i sprzedażnej omawianych produktów.

Przemysł zmuszony był również ograniczyć działalność inwestycyjną oraz prace techniczne do najkonieczniejszych tylko poczynąń, niezbędnych celem utrzymania na należytych poziomach sprawności wytwórczej zakładów. Natomiast — pomimo ciężkiej sytuacji — kontynuowano prace nad dalszym podniesieniem zdolności produkcyjnej i sprawności technicznej zakładów oraz udoskonaleniem technicznych metod przeróbki.

Przemysł syntetyczno-organiczny. W związku z sezonową poprawą koniunktury przemysłu włókienniczego w II półroczu roku sprawozdawczego, spadek produkcji barwników w półroczu I-em został wyrównany i wytwórczość naogół utrzymała się na poziomie r. 1931, wynosząc ok. 1.200.000 kg.

Na podkreślenie zasługuje coraz żywsze interesowanie się sfer miarodajnych rozwojem przemysłu syntetyczno-organicznego, co znalazło między innymi wyraz w dośrodkowym podniesieniu ochrony celnej na szeregu półproduktów, służących do wyrobu barwników. W rezultacie — wózw importowanych z zagranicy półproduktów organicznych maleje, wzamian wzrasta krajowa fabrykacja produktów przejściowych, zaś cena wyrabianych z nich barwników nie tylko nie wykazuje tendencji zwykłej, lecz w wielu wypadkach zostaje obniżona. Jest to dowodem, że krajowy przemysł barwników tężeje z roku na rok i coraz więcej uniezależnia się od zagranicy.

Dotychczasowa ostra walka konkurencyjna na polskim rynku barwników została złagodzona w roku sprawozdawczym przez zawarcie porozumienia handlowego między polską grupą wytwórców barwników, a zagraniczną konwencją barwnikarską Niemiec, Francji i Szwajcarii, przyczem obie grupy ujednolubiły warunki sprzedaży, celem wspólnej obrony przed niewypłacalnością odbiorców barwników.

Wreszcie zauważyć należy, że w roku sprawozdawczym krajowy przemysł syntetyczno-organiczny podjął fabrykację szeregu nowych półproduktów przejściowych i barwników trwałych.

Przemysł farmaceutyczny.

Rok 1932, podobnie jak lata poprzednie, charakteryzował się dalszym rozwojem produkcji preparatów syntetycznych. Aczkolwiek ogólne obroty handlowe spadły przeciętnie o 20% w porównaniu z r. 1931, to jednak okoliczność ta nie wpłynęła hamująco na prace nad uruchomieniem wytwórczości preparatów, dotychczas w Polsce nie fabrykowanych. W szczególności podkreślić należy fakt rozpoczęcia w roku sprawozdawczym produkcji alkaloidów opiumowych, mianowicie morfiny i kodeiny. W oparciu o wieloletnie doświadczenie i o kapitał zagraniczny, nowa placówka produkcyjna wypełniła dotkliwą lukę w całokształcie naszego przemysłu chemiczno-farmaceutycznego.

W zakresie nowych preparatów farmaceutycznych wypuszczono w roku ubiegłym na rynek: standaryzowany tran o ściśle określonej i stałej ilości witamin A i D, równorzędne nowokainie środki znieczulające, ortosalicylany piperazyny i inne. Ponadto uzyskano zezwolenia na dopuszczenie do obrotu szeregu nowych artykułów, przede wszystkim organoterapeutycznych, które ukażą się w handlu aptecznym zapewne w ciągu roku bieżącego.

Dużem ułatwieniem działalności przemysłu chemiczno-farmaceutycznego w zakresie zastąpienia produkcją krajową zbędnego importu specyfików zagranicznych, było nader życzliwe, a przytem obiektywne stanowisko Wydz. Farmaceutycznego Dep. Służby Zdrowia i Dep. Zdrowia M. S. Wojsk. Okoliczność ta zasługuje na osobliwe podkreślenie, gdyż tylko owemu współdziałaniu należy zawdzięczać ostateczne i faktyczne wprowadzenie w życie zasady zaopatrywania się instytucji wojskowych, państwowych i użyteczności publicznej w leki pochodzenia krajowego.

Chemiczny przerób drzewa.

Destylacja drzew liściastych w okresie sprawozdawczym była prowadzona jeszcze w mniejszej skali, niż w roku poprzedzającym. Przyczyną niepomysłnego stanu rzeczy było zmniejszenie konsumpcji wewnętrznej głównego produktu destylacji drewna liściastego: kwasu octowego. Okoliczność tę wywołał nie tylko powszechny spadek spożycia w kraju, lecz również warunki specyficzne. W poło-

wie roku ubiegłego — więc jeszcze przed wydaniem zakazu przywozu — sprowadzono do Polski przeszło 130 tonn holenderskiej esencji octowej, sprzedawanej po cenach dumpingowych, co wywołało głębokie perturbacje na rynku polskim i przyczyniło się do zmniejszenia zbytu produktu krajowego. Ponadto — dawała się poważnie odczuwać konkurencja octu spirytusowego, szczególnie uprzywilejowanego postanowieniami ostatniego rozporządzenia o Monopolu Spirytusowym.

Spadek konsumpcji kwasu i esencji octowej sprawił, że zdolność wytwórcza instalacji do destylacji drzewa liściastego była wykorzystana zaledwie w 40%, co znów pociągnęło za sobą ograniczenie produkcji tych artykułów, które otrzymuje się równocześnie z kwasem octowym, tudzież ich pochodnych. Rynek odczuwał więc okresowe braki formaliny, której niepodobna wytwarzać bez zapewnienia odbioru pewnych ilości kwasu octowego. Wzajemne powiązanie produkcji tych artykułów jest jednym z poważnych argumentów, wskazujących gospodarczą szkodliwość popierania octu spirytusowego na niekorzyść esencji octowej.

Sytuacja w destylacji drzewa iglastego skomplikowała się przez rozwiązanie syndykatu terpentynowego i import rosyjskiej terpentyny, sprzedawanej po cenach dumpingowych.

Sztuczny jedwab. Światowa produkcja sztucznego jedwabiu wzrosła w r. 1932, w porównaniu z latami poprzedzającymi, wynosząc:

w r. 1930	—	187.850 tonn
1931	—	212.650 „
1932	—	217.900 „

Podwyższenie światowej wytwórczości sztucznego jedwabiu wywołała przede wszystkim Japonia, której produkcja w ciągu dwóch ostatnich lat wzrosła o 150%. Jedwab japoński zaczyna już docierać na rynki europejskie, nawet do takich klasycznych producentów i eksporterów sztucznego jedwabiu, jak Włochy i Anglia. Japonia bowiem produkuje nad wyraz tanio, ponadto stosuje przy eksporcie specjalnie niskie ceny. Poszczególne kraje europejskie bronią się przed tym importem, podnosząc stawki

celne: tak np. Anglja w końcu roku ubiegłego zdecydowała się na bardzo znaczną podwyżkę cła na jedwab sztuczny, które wynosiło dotychczas ok. 1 dolara za 1 kg. Wprawdzie rynek polski nie odczuwa jeszcze wtargnięcia jedwabiu japońskiego, jednak niebezpieczeństwo to jest całkiem realne; należy też zawczasu przygotować się do walki, jaką niewątpliwie będziemy zmuszeni stoczyć z jedwabiem japońskim.

Światowa konsumpcja sztucznego jedwabiu, po widocznym załamaniu w r. 1931 — kiedy wynosiła (okrągło) 190 tys. tonn przy produkcji 213 tys. tonn — wykazała w r. 1932 wyraźny wzrost, pośpieszyła za produkcją i osiągnęła liczbę 215 tys. tonn. Przyczyn wzrostu konsumpcji należy doszukiwać się w coraz szerszym stosowaniu sztucznego jedwabiu do najrozmaitszych wyrobów, oraz w nieustannem podwyższaniu gatunkowości przędzy.

Syndykat międzynarodowy producentów sztucznego jedwabiu, o którego rzekomem powstaniu donosiła prasa świata, nie został w roku ubiegłym zorganizowany i nieprędko bodaj powstanie. Istnieje natomiast porozumienie niemiecko-włosko-szwajcarsko-francusko-belgijskie, dotyczące podziału rynku niemieckiego i przyznające Francji 6%, Belgii 3,5% ogólnego niemieckiego zapotrzebowania.

Na tle tej naogół pomyślnej sytuacji światowej, położenie polskiego przemysłu sztucznego jedwabiu rysuje się niekorzystnie. Rok 1932 jest pierwszym od czasów powojennych, kiedy zanotować musimy obniżenie dotychczas stale rosnącej produkcji sztucznego jedwabiu w Polsce. W r. 1930 produkcja ta wyniosła 2.700 tonn, w r. 1931 — 3.400 tonn, w r. 1932 już tylko 2.950 tonn. Przyczyny tkwiły zarówno w nieustannie malejącem spożyciu wewnętrznem, spadającym w stosunku geometrycznym do ogólnego zubożenia społeczeństwa, jak w rosnących trudnościach wywozowych. Eksport ilościowo utrzymał się prawie na poziomie roku 1931, wynosząc niespełna milion kg, jednak wartość eksportu obniżyła się — wobec głębokiej depresji cen światowych — z 8 milionów zł. w r. 1931 do 7 milionów złotych w r. 1932. Ponadto w krajach, które wprowadziły reglamentację dewiz, zostały unieruchomione poważne kapitały, równo-

warte wywiezionej przędzy sztucznego jedwabiu; tak np. tylko na Węgrzech niepodobna odmrozić sumy powyżej 500.000 fr. szwajcarskich, odpowiadającej dokonanemu w swoim czasie polskiemu eksportowi.

W roku ubiegłym sfinalizowane zostały pertraktacje z przemysłem włókienniczym, w kierunku dostarczania pewnym przedsiębiorstwom przędzy jedwabiu sztucznego po cenach eksportowych, celem dalszego przetworu na eksportowane wyroby gotowe.

Ceny przędzy jedwabiu sztucznego na rynku wewnętrznym spadały nieustannie: katastrofalna zniżka cen wyniosła ok. 60% w porównaniu z r. 1929 i ok. 30% w porównaniu z r. 1931.

Pomimo uciążliwych zmagani w zakresie utrzymania zdobytych rynków eksportowych i walki ze wzmagającym się naporem importowanej do Polski przędzy — przemysł polski nie ustawał w zabiegach nad nieustannem podwyższaniem jakości towaru i techniczem usprawnieniem produkcji. Przedewszystkiem więc podkreślić należy osiągnięcie bardzo wysokiego poziomu gatunkowego „Textry“, całkowicie już teraz mogącej zastąpić importowane włókna cięte, jak „Vistrę“, „Sniafil“ i t. p.

Wytrzymałość przędzy sztucznego jedwabiu w stanie suchym i mokrym powiększyła się od r. 1929 o 50%; nastąpiła znaczna poprawa w równości farbowania sztucznego jedwabiu; udoskonalono gatunki jedwabiu cienkoprzędnego na krepe.

Na szczególną uwagę zasługuje wyzyskiwanie tworzącej się podczas produkcji jedwabiu wiskozowego soli glauberskiej, dotychczas nie oddzielanej z roztworu.

Przemysł tłuszczowy. Rok sprawozdawczy w przemyśle tłuszczowym charakteryzował się dalszem bardzo znacznem pogłębieniem kryzysu. Nieoczekiwane trudności, spowodowane nowymi posunięciami taryfowo-celnymi, odbiegającymi od dotychczasowych tendencji w zakresie przemysłu przetwórczo-tłuszczowego — jeszcze więcej pogorszyły sytuację.

Pertraktacje między przedstawicielami rolnictwa a przemysłu przetwórczo-tłuszczowego, zaczęte jeszcze w r. 1931, prowadzone były aż do czerwca r. 1932. Miały one na celu ujednolicenie stanowiska obu zaintereso-

wanych grup w zakresie polityki tłuszczowej i doprowadziły do całkowitego uzgodnienia poglądów przemysłu i rolnictwa.

Niestety, postulaty te nie były uwzględnione przez władze, zarówno w ogłoszonej nowej taryfie celnej, jako też i w wydanych później doraźnych zarządzeniach celnych, które podwyższają bardzo znacznie stawki celne na surowce tłuszczowe. Posunięcia celne odbiły się fatalnie na sytuacji wytwórczości tłuszczowej, dotykając boleśnie najstarsze i najlepiej zorganizowane technicznie i finansowo placówki.

Pomimo nadzwyczajnych trudności, z jakimi walczył cały przemysł przetwórczo-tłuszczowy, zwłaszcza przemysł tłuszczów i olejów jadalnych, zanotować należy dodatni objaw rozwoju podstawowej gałęzi przemysłu tłuszczowego, t. j. olejarstwa.

W roku 1932 powstało na obszarze celnym Polski kilka zakładów olejarskich (w Gdyni, w Gdańsku, w Toruniu, w Katowicach), dostosowanych do przerobu wszelkich nasion oleistych egzotycznych i europejskich, ponadto — niektóre istniejące olejarnie (w Będzinie i w Bielsku) dostosowały się również do przerobu zamorskich nasion oleistych. Łączna zdolność przetwórcza tych zakładów odpowiada w przybliżeniu zapotrzebowaniu przemysłu przetwórczo-tłuszczowego, z wyjątkiem nieprodukowanego jeszcze w r. 1932 oleju sojowego.

W roku sprawozdawczym rynek światowy surowców wykazywał w dalszym ciągu tendencję zniżkową. Oto notowania cen światowych kilku najważniejszych olejów (we florenach holenderskich za 100 kg):

N a z w a	Styczeń 1932	Grudzień 1932
Olej kokosowy	21.85	19.50
Olej palmowy	20.45	17.90
Olej arachidowy	23.50	22.30
Olej sojowy	18.—	16.50

Zjawisko stałego spadku cen na rynku światowym odbija się bardzo niekorzystnie na działalności przemysłu przetwórczo-tłuszczowego, zwłaszcza przedsiębiorstw poważnych, które zaopatrują się w surowiec na kilka miesięcy naprzód.

Przywóz surowca tłuszczowego w stanie gotowym, w porównaniu z rokiem ubiegłym, przedstawia się jak następuje:

Wyszczególnienie	1 9 3 1		1 9 3 2	
	w ton- nach	w tys. zł.	w ton- nach	w tys. zł.
Łoje zwierzęce nieprze- robione	4.560	4.010	8.806	6.752
Łoje zwierzęce odsąco- ne przerobione	5.997	6.466	6.927	4.778
Tran rybi	1.874	1.931	3.157	1.980
Razem tłuszcze zwierze- ce	12.431	12.407	18.890	13.510
Olej palmowy i kokoso- wy	19.799	19.925	11.701	9.084
Olej sojowy i sezamowy	10.393	9.288	8.120	5.656
Oleje roślinne oddz. nie- wymienione	4.203	5.012	2.289	1.936
Olej bawełniany	180	103	188	103
Oliwa techn. skażona . .	173	257	156	221
Olej lniany	64	82	100	95
Razem tłuszcze i oleje roślinne	34.812	34.667	22.554	17.095

Wszystkie w tabeli podane ilości tłuszczów zużyte były jako surowiec do celów dalszego przerobu, w przeważającej mierze na cele techniczne.

Zwiększony przywóz tłuszczów zwierzęcych tłumaczy się częściowem przedstawieniem produkcji mydlarskiej z tłuszczów roślinnych (których przywóz zmalał) — na zwierzęce.

Celem całkowitego zobrazowania ruchu surowców, podajemy poniżej zestawienie przywozu i wywozu nasion oleistych wszelkiego rodzaju (w tonnach):

Wyszczególnienie	Przywóz		Wywóz	
	1931	1932	1931	1932
Siemię lniane	12.402	12.324	340	154
Siemię konopne	246	36	219	72
Siemię rzepakowe i rze- pikowe	40	6	9.419	6.466
Siemię gorczycy	130	69	1.874	2.297
Nasiona maku	44	3	3.587	3.362
Inne nasiona oleiste . .	12.733	39.997	132	151
	25.595	52.435	15.571	12.502

Saldo przywozu nasion oleistych w roku 1932 wynosiło więc 39.933 tonn, doliczając zaś przywóz kopry (7.555 t.) — otrzymamy liczbę 47.488 tonn, co w przeliczeniu na wydobyty olej stanowi ok. 16.500 tonn oleju.

Suma przywiezionych w r. 1932 tłuszczów roślinnych gotowych oraz wytłoczonych w kraju wynosi (okrągło) 39.000 tonn, prawie dokładnie równając się analogicznej liczbie za r. 1931. Faktyczna ilość zużytych do przerobu tłuszczów roślinnych wyniosła jednak w r. 1932 ok. 30.000 tonn, gdyż pod koniec roku ubiegłego przywieziono znaczniejsze ilości tłuszczów, przeznaczone do przerobu w roku 1933.

Warunki pracy poszczególnych zakładów olejarskich były bardzo uciążliwe ze wzglę-

du na dotkliwą konkurencję. O normalnej pracy i rozwoju olejarstwa mowy być jeszcze nie może do czasu, dopóki nie będzie całkowicie uregulowana sprawa zbytu makuchów, jako produktu odpadkowego przy przerobie nasion oleistych.

Statystyka stwierdza bowiem w r. 1932 przywóz makuchów w ilości 11.608 tonn, wartości 2.467.000 zł. Okoliczność ta wskazuje na niezłomną konieczność nałożenia ceł przywozowych na makuchy, zwłaszcza że nasiona sojowe, z których otrzymuje się najpopularniejszy makuch, płacą wysokie stawki celne przy przywozie.

Obrót makuchami przedstawiał się jak następująco:

Wyszczególnienie	P r z y w ó z				W y w ó z			
	1 9 3 1		1 9 3 2		1 9 3 1		1 9 3 2	
	w ton-nach	w tys. zł.	w ton-nach	w tys. zł.	w ton-nach	w tys. zł.	w ton-nach	w tys. zł.
Makuchy: lniane . . .	2.048	584	1.046	943	10.205	2.912	11.507	2.502
rzepakowe . . .	260	46	—	—	431	83	621	105
inne	11.204	2.775	7.187	1.480	821	191	5.692	965
odolejone . . .	2.379	648	3.375	44	366	53	1.561	263
	15.891	4.053	11.608	2.467	11.823	3.239	19.381	3.835

Nadwyżka przywozu makuchów w roku 1931 wynosiła 4.068 tonn wartości zł. 814.000, natomiast w r. 1932 powstała nadwyżka wywozu w ilości 7.773 tonn wartości zł. 1.368.000, co już daje rolnictwu gwarancję całkowitego pokrycia zapotrzebowania.

Przemysł rafinacji olejów roślinnych wykazuje w roku sprawozdawczym dalszy spadek produkcji, wynoszący w porównaniu z rokiem 1931 przeszło 30%. Pomimo to, w roku 1932 powstały 4 nowe rafinerie olejów jadalnych przy zakładach olejarskich. Zjawisko to w normalnych warunkach gospodarczych byłoby pocieszające, gdyż wskazywałoby na racjonalizację tego działu wytwórczości, drogą koncentracji pionowej. W dzisiejszych jednak czasach — powstanie nowych rafinerij wprowadziło zamieszanie do uregulowanych od kilku lat stosunków w wytwórczości i handlu olejami jadalnymi. Rafinerje zatrudnione były w minimalnym stopniu: w roku 1931 — w 28%, w r. 1932 — w 16% swej zdolności produkcyjnej.

W roku sprawozdawczym wydatnie zostały zastrzone przepisy, ograniczające przywóz olejów surowych do rafinacji. Olej tłoczony w kraju (przeważnie z importowanych nasion słonecznikowych) sprzedawany jest do celów jadalnych zazwyczaj w stanie surowym i bielonym, zaś w nieznacznych ilościach — w stanie rafinowanym: koszty rafinacji podrażają bowiem zbyt produktem gotowym, który nie wytrzymuje konkurencji z olejami surowymi lub bielonymi.

Przemysł fabrycznych tłuszczów jadalnych pracował w nadzwyczaj ciężkich warunkach. Wytwórczość spadła w porównaniu z r. 1931 o dalsze 30%. Niebywale niski poziom cen tłuszczów naturalnych, szmalcu i masła, spowodował zmniejszenie popytu na fabryczne tłuszcze jadalne, których sprzedaż ograniczała się wyłącznie do tłuszczów rytualnych. W ciągu całego roku sprawozdawczego normalny poziom cen fabrycznych tłuszczów jadalnych znajdował się znacznie powyżej cen tłuszczów naturalnych. Fakt ten

wymaga specjalnego podkreślenia. W toku ubiegłych lat rolnictwo prowadziło systematyczną akcję zwalczającą fabryczne tłuszcze jadalne, które rzekomo deprecjonowały poziom cen tłuszczów naturalnych, głównie masła, jakoby wypierając je z rynku. Ale przytoczone wyżej fakty stwierdzają, że tłuszcze fabryczne nie były i nie są produktami konkurencyjnymi w stosunku do tłuszczów naturalnych, istnieje bowiem wzajemny stosunek, wynikający z układu sił gospodarczych i narodowościowych w Polsce, a normujący granice zapotrzebowania na tłuszcze jadalne naturalne i fabryczne.

Wytwórczość przemysłu mydlarskiego spadła w roku sprawozdawczym ogółem o ca. 15%. Produkcja była znacznie utrudniona wskutek dalszego zaostrzenia przepisów przywozowych przy imporcie surowców tłuszczowych, podwyższenia opłat manipulacyjno-celnych i opłat związanych z uzyskiwaniem pozwoleń przywozowych. Najsilniej dotknięte zostały średnie i drobne zakłady mydlarskie, które nie były w stanie zakupywać surowców wagonowo.

Walka konkurencyjna zakładów mydlarskich uległa w r. 1932 pewnemu złagodzeniu w drobniejszych ośrodkach prowincjonalnych, gdzie struktura przemysłu mydlarskiego jest więcej jednolita.

Wytwórczość gliceryny spadła w roku sprawozdawczym o ca. 10%. Obrót gliceryną spadł jeszcze znacznie, gdyż zapotrzebowanie przemysłu na ten produkt bardzo wydatnie zmalało.

W zakresie organizacji przemysłu tłuszczowego należy zanotować w roku sprawozdawczym duże postępy. Poważniejsze zakłady olejarskie stworzyły Związek Olejarni Polskich, który wszedł w skład Związku Przemysłu Chemicznego. Związek Olejarni ma na celu obronę zawodowych interesów krajowego przemysłu olejarskiego.

Związek Polsko-Gdańskich Rafineryj Olejów Jadalnych nadal wykazywał żywotną działalność; między innymi — zainicjował nawiązanie kontaktu i uzgodnienie działalności dotychczas istniejących rafineryj z nowo powstałymi, oraz starał się ustalić warunki współpracy rafineryj z przemysłem olejarskim.

Przemysł mydlarski zorganizował w roku ubiegłym Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego, który wykazał żywą działalność w obronie interesów regionalnych związków fabrykantów mydła i poszczególnych przedsiębiorstw mydlarskich.

Działalność przemysłowo-handlowa nie była w roku sprawozdawczym jednolita we wszystkich gałęziach przemysłu przetwórczo-tłuszczowego. Jedne z nich — jak przemysł olejarski — wykazują dalszy postęp organizacyjny, inne — jak przemysł rafineryjny i mydlarski — ciężko przechodzą zaostrzenie kryzysu i zmniejszenie wytwórczości. Naogół jednak wszystkie zakłady przemysłu przetwórczo-tłuszczowego zamykają rok sprawozdawczy ze stratami, spowodowanymi przede wszystkim trudnościami zewnętrznymi (podwyżka stawek celnych na surowce tłuszczowe), ponadto zaś wzajemną konkurencją, która znowu spowodowana jest spadkiem konsumpcji, zubożeniem kupiectwa i ogólnym kryzysem gospodarczym krajowym i światowym.

Handel artykułami tłuszczowymi naogół doznał poprawy, gdyż znaczna część przedsiębiorstw tłuszczowych ograniczyła bardzo wydatnie udzielane w latach poprzednich kredyty, albo też stosuje obroty gotówkowe. Stan taki przyczynia się jednak do zmniejszenia obrotów.

Przemysł Ani wysiłki, zmierzające do
kostno- zmniejszenia kosztów produkcji,
klejowy. ani dalszy spadek cen surowca i środków pomocniczych nie zdołały poprawić sytuacji ogólnej przemysłu klejowego. Przyczyny tego stanu tkwią w stałym spadku spożycia, spowodowanym zupełnym zastojem budowlanym i kryzysem w innych gałęziach przemysłu.

Produkcja, zredukowana w roku 1931 do stanu, stawiającego już rentowność pod znakiem zapytania, została obniżona w roku sprawozdawczym o dalsze 10%; zbyt kleju polskich fabryk zmniejszył się o 47%. Ceny produktów również uległy znacznemu spadkowi, wskutek czego obroty fabryk zmniejszyły się w dalszym ciągu w stosunku do roku poprzedzającego.

Analogiczne położenie rynków zarówno w innych krajach Europy, jak w Ameryce — spowodowało prawie zupełny zanik eksportu.

tu, do czego przyczyniło się jeszcze dalsze rozszerzenie celnego systemu protekcyjnego.

Cała produkcja łoju kostnego, którego ceny niepomiarowo spadły, znajdowała jednak zastosowanie do przerobu na glicerynę, oleinę i stearynę, dzięki czemu produkt ten był całkowicie wyprzedany. Należy jednak nadmienić, że łoż kostny stanowi zaledwie 5—7% przerabianych kości.

Mąka kostna bębnowa i odklejona, stanowiąca uboczny produkt przy przerobie kości, znajdowała w roku ubiegłym zbyt do fabryk superfosfatowych, częściowo zaś na eksport.

Farby i lakiery. Przebieg sezonu produkcyjnego farb i lakierów w roku ubiegłym wykazał zmniejszenie wytwórczości w porównaniu do r. 1931 przeciętnie o 15%; niektóre zakłady zostały jednak dotknięte spadkiem produkcji w znacznie wyższym stopniu.

Kurczenie się obrotów, będące bezspornie stratą przemysłu, miało jednak ten dodatni skutek, że fabryki farb i lakierów czyniły wszelkie usiłowania, aby zaspokoić żądania odbiorców, przede wszystkim przez ulepszenie jakości wyrobów oraz przez rozszerzenie zakresu produkcji na gatunki lakierów, dotychczas niewyrabiane.

Istnieje cały szereg gałęzi przemysłu, wymagających ściśle określonych odmian lakierów i farb, których produkcja w normalnych czasach nie kalkulowała się zupełnie, z uwagi na niewielkie zapotrzebowanie. Obecny kryzys zmusza fabryki do szukania zatrudnienia również na tym odcinku, przy czym należało walczyć z szeregiem trudności, zwłaszcza zaś z przyzwyczajeniem konsumenta do dotychczas używanych produktów zagranicznych. Mimo to, wysoka jakość wyrobów krajowych spowodowała prawie całkowity zanik importu.

Dział lakierów nitrocelulozowych znajduje się obecnie o tyle w lepszych warunkach, że wytwarzane są już w kraju odpowiednie gatunki nitrocelulozy; natomiast brakuje zupełnie plastifikatorów, które—jak dotąd—musimy importować. Drugą bolączką produkcji lakierów nitrocelulozowych jest brak w kraju wielu typów rozpuszczalników.

Organizacja przemysłu farb i lakierów nie posunęła się naprzód w r. 1932, gdyż prócz

istniejącego już przedtem Związku Fabryk Lakierów i Farb (ucieranych), nie doszło do konsolidacji innych działów. Rozpoczęta w tym kierunku z końcem ubiegłego roku akcja wśród przemysłu farb suchych nie doprowadziła do pożądanego rezultatu.

Przemysł perfumeryjno-kosmetyczny. Rok ubiegły był dalszym ciągiem zmagania się z trwającą klęską ekonomiczną i tylko dzięki łatwemu dostosowaniu się do chwilowych potrzeb rynku — ani produkcja, ani zbyt wyrobów perfumeryjnych nie uległy zasadniczym zmianom.

Na samym początku roku ubiegłego powołana została do życia Rada Perfumeryjna, której półroczna działalność wywarła dodatni wpływ moralny, powstrzymując masowe złośliwe nadużycia dłużników.

Celem zbliżenia konsumenta do wytwórcy i wzbudzenia zainteresowania do wyrobów krajowych, we wrześniu roku ubiegłego urządzona została wystawa „Młodość — Wdzięk — Uroda” w Warszawie. Wystawa ta dowiodła, że pomimo wyjątkowo niepomyślnych warunków, w jakich znajdują się warsztaty wytwórcze, jakościowy poziom produkcji stoi u nas na wysokim poziomie.

Pod względem ilościowym, produkcję branży perfumeryjno-kosmetycznej ocenić można za 2 ubiegłe lata jak następuje:

	1931	1932
Kosmetyki . . .	150.000 kg	250.000 kg
Wody spirytusowe	540.000 „	500.000 „
Środki do zębów .	150.000 „	350.000 „
Mydła toaletowe .	2.000.000 „	2.200.000 „

Eksport wyrobów perfumeryjnych powiększył się dwukrotnie, co daje dowód udoskonalenia produkcji i pobudza do dalszych wysiłków w tym kierunku.

Przemysł gumowy. Sytuacja w przemyśle gumowym kształtowała się niepomysłnie. Spadek produkcji zarówno technicznych i chirurgicznych artykułów gumowych, jak obuwia gumowego, był prostym wynikiem powszechnego zubożenia i skurczenia konsumpcji w Polsce.

Spadek cen kauczuku wpłynął na obniżenie cen wyrobów gumowych; wskutek tego nastąpiło dokładniejsze przystosowanie cen do zdolności nabywczej rynku wewnętrznego.

Produkcja obuwia gumowego spadła w porównaniu z r. 1931 o 7%, przyczem spadek ten dotyczy wyłącznie obuwia zimowego; wytwórczość obuwia letniego i sportowego wykazuje nawet pewien niewysoki wzrost. Znacznie gorzej kształtował się zbyt obuwia gumowego, zarówno na rynku wewnętrznym, jak na eksport. Gdy w r. 1930 sprzedaż wewnętrzna przekraczała sumę 43 milionów złotych, to już w r. 1931 wyniosła 22 miliony złotych, zaś w r. 1932 — niespełna 10 milionów złotych. Spadek jest zatem bardzo znaczny, wynosi bowiem z roku na rok ok. 50%.

Eksport, aczkolwiek wzrósł ilościowo, zmniejszył się wartościowo z 14 milionów złotych w r. 1930 do 7 milionów złotych w roku 1931 i do 5 milionów złotych w r. 1932.

Nowe działy produkcji. Na tle tej ciężkiej i bardzo dla przemysłu chemicznego niekorzystnej sytuacji w r. 1932, kiedy ogólny spadek produkcji ocenić można co najmniej na 30%, zaś spadek obrotów na 20% — tem jaśniej rysują się zjawiska podjęcia nowych działów produkcji chemicznej. Najwybitniejszą cechą żywotności przemysłu chemicznego jest zawsze zaopatrzenie rynku w nowe artykuły, które bądź zastępują produkty importowane, bądź stanowią nowość i postęp wytwórczości. W tym zakresie rok 1932 przyniósł cały zastęp nowych pomysłów.

W ciągu roku ubiegłego rozpoczęto wytwarzanie następujących, nigdy dotychczas w naszym kraju nie produkowanych artykułów chemicznych: żelazochrom, żelazokrzemomangan, żelazofosfor, stężony kwas azotowy, chlorobenzole, alkaloidy opjumowe, błony roentgenologiczne, masy plastyczne (bakelit), strącone tlenki żelaza, chemicznie czysta biel cynkowa i kilka drobniejszych artykułów techniczno-chemicznych.

Przemysł chemiczny, pomimo piętrzących się trudności, nie ustawał więc w zabiegach, zmierzających ku nieustannemu postępowi.

Ruch cen. Pomimo zmniejszenia wytwórczości i prostej konsekwencji tego zjawiska — zwiększonego kosztu własnego produkcji na jednostkę — ceny artykułów chemicznych kształtowały się w roku ubiegłym wybitnie niżkowo. Przyczyn niżki cen należy się doszukiwać

w spadku konsumpcji i działaniu prawa ekonomicznego o popycie i podaży, w daleko posuniętych oszczędnościach przeprowadzanych przez wytwórców, w tendencji przemysłu przystosowania cen do obniżonej zdolności nabywczej konsumenta. Gwałtowny spadek cen należy uważać za objaw niepokojący, gdyż wywołuje on zmniejszanie się rentowności produkcji i dochodowości przedsiębiorstw, spadek ogólnego dochodu społecznego, więc również wydajności wpływów podatkowych, zwiększenie bezrobocia, osłabienie warsztatów produkcyjnych. W ten sposób zarysowuje się tendencja szkodliwa i niebezpieczna dla całokształtu naszych stosunków gospodarczych, społecznych i politycznych.

Niżej podajemy notowania cen w złotych za 100 kg w końcu roku 1931 i 1932, kilkunastu charakterystycznych artykułów przemysłu chemicznego, tudzież w %% wyrażoną niżkę cen:

Nazwa produktu	Cena w złotych za 100 kg.		% niżki
	dn. 31.XII 1931	dn. 31.XII 1932	
Superfosfat 16% . . .	11,52	9,28	19,5%
Azotniak miel. 15,5%	24,65	23,25	5,6%
Siarczan amonu 20,6%	32,75	28,85	12%
Sól potasowa 20% . .	11,00	8,70	21%*)
Kwas siarkowy 60°Bé	6,11	5,29	13,4%
Kwas solny 19/21°Bé	14,25	12,25	14%
Siarczek sodu 60/62%	65,—	60,—	7,6%
Benzol handlowy 90%	85,—	80,—	5,9%
Naftalin sur. pras. .	34,50	28,—	18,9%
Gliceryna farm. 30°Bé	300,—	275,—	8,4%
Klej kostny	265,—	205,—	22,7%
Mydło zwyczajne . . .	180,—	135,—	25%
Jedwab sztuczny 120 drs. I	1,354,—	953,—	29,6%

*) Faktyczna niżka cen była jeszcze znaczniejsza, gdyż ceny powyższe dotyczą sprzedaży franco stacją odbiorczą, obejmują więc nieobniżony koszt transportu kolejowego.

Z zestawienia tego wynika, że przeciętna niżka cen dla typowych w przemyśle chemicznym artykułów wyniosła 15,6%; jeśli zaś wyłączyć z obliczenia towary, produkowane wyłącznie przez przedsiębiorstwa państwowe (azotniak i sól potasowa), to spadek ów okaże się jeszcze wyższy, wynosząc

16%. Zjawisko to nie jest zresztą oderwane w całokształcie naszych warunków gospodarczych. Według obliczeń Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen — wskaźnik hurtowy cen artykułów przemysłowych wynosił w końcu r. 1931 — 72,3, w końcu r. 1932 — 63,8, spadek więc wyraża się liczbą 8,82%, czyli jest prawie o 50% niższy od wskaźnika spadku cen wyszczególnionych produktów chemicznych.

Ruch cen w przemyśle chemicznym nie odbywał się bynajmniej pod wpływem przymu-

sowych zarządzeń, lecz był wynikiem sytuacji rynkowej, układu podaży i popytu, jednym słowem — wykładnikiem konjunktury. Ruch cen nie powinien być więc regulowany przy pomocy środków administracyjnych, gdyż jest zjawiskiem gospodarczym, podlegającym prawom ekonomicznym.

Bilans han- Bilans przywozu i wywozu pro-
dowy prze- duktów chemicznych zobrazowany
mysłu che- jest w poniższym zestawieniu (w
miczego. tysiącach złotych):

Wyszczególnienie	P r z y w ó z		W y w ó z	
	1 9 3 1	1 9 3 2	1 9 3 1	1 9 3 2
Przemysł nieorganiczny:				
Surowce	6.457	2.661	5.762	4.539
Półprodukty	226	150	—	—
Wyroby gotowe	21.795	14.022	25.684	17.852
	28.478	16.833	31.446	22.391
Przemysł tłuszczowy:				
Surowce	15.286	21.343	8.398	6.799
Półprodukty	41.180	21.726	167	22
Wyroby gotowe	7.450	4.862	300	103
	63.916	47.931	8.865	6.924
Przemysł suchej destylacji:				
Surowce	222	401	4	20
Półprodukty	477	348	9.210	5.854
Wyroby gotowe	4.191	3.431	2.904	2.923
	4.890	4.180	12.118	8.797
Przemysł syntetyczny:				
Surowce	486	212	453	150
Półprodukty	8.948	8.656	200	394
Wyroby gotowe	22.497	18.630	423	82
	31.931	27.498	1.078	626
Przemysły różne:				
Surowce	8.851	6.006	202	111
Półprodukty	4.119	3.719	25	32
Wyroby gotowe	51.087	31.141	20.879	16.725
	64.057	40.866	21.106	16.868
Razem	193.272	137.308	74.613	55.606
Procentowe zestawienie przywozu i wywozu				
Surowce	16%	22%	20%	21%
Półprodukty	29%	25%	13%	11%
Wyroby gotowe	55%	53%	67%	68%

Z danych powyższych wynika, że przywóz spadł o dalsze 20% i wyniósł zaledwie 137 milionów złotych, co w porównaniu z odpowiednią liczbą największego napięcia importu w r. 1929 — zł. 420 milionów, wskazuje jak bardzo skurczyła się pojemność rynku wewnętrznego. Wywóz uległ również zmniejszeniu o 25%, co wywołane zostało skutkami polityki protekcyjnej, stosowanej w najrozmaitszych postaciach przez szereg krajów europejskich, które były dotąd głównymi odbiorcami polskiego przemysłu chemicznego.

W niektórych pozycjach zmniejszenie wartości wywozu zostało wywołane spadkiem cen, np. daje się to wydatnie zauważyć w pozycji kaloszy i obuwia gumowego. Mianowicie — eksport w r. 1931 wynosił 1.205 tonn — wartości 7.700.000 zł., zaś w r. 1932 — 1.645 tonn wartości 6.910.000 zł. Naogół jednak w roku 1932 nastąpiły w wywozie korzystne zmiany, wywołane wyższym kwalifikowaniem eksportu i rozszerzeniem listy artykułów wywożonych.

Analizując poszczególne pozycje, należy

zauważyć spadek przywozu fosforytów o 2,3 milionów złotych i nawozów sztucznych o 6,3 milionów złotych, w czym żużle Thomasa wykazują skurczenie o 5,6 miliona. Zmiany w tym zakresie należy przypisać znacznej redukcji używania nawozów sztucznych przez rolnictwo polskie: przywóz nawozów sztucznych w r. 1929 przekraczał 100 milionów złotych, obecnie wynosi ok. 5 milionów złotych.

W zakresie przemysłu tłuszczowego nastąpiły poważne przeobrażenia, wynikające w pewnym stopniu ze zmiany stawek celnych. Przedewszystkiem wzrósł import łojów zwierzęcych nieprzerobionych z 4 milionów zł. do 6,75 milj. zł., co jest wynikiem częściowego przestawienia produkcji mydlarskiej z tłuszczów roślinnych na zwierzęce. Wskutek rozpoczęcia przerobu nasion egzotycznych w kraju, import nasion oleistych wzrósł wydatnie i wyniósł 52.400 tonn, gdy w roku 1931 wynosił zaledwie 25.600 tonn. Natomiast zmniejszył się w konsekwencji import gotowych olejów egzotycznych z 35 milionów do 17 milionów złotych.

W zakresie przemysłu tłuszczowego interesujący jest również spadek przywozu mydła z 4.200.000 zł. w r. 1931 do 1.900.000 zł. w r. 1932, wówczas gdy w poprzednich latach pozycja ta wykazywała stałą tendencję wzrostu.

W przemyśle syntetycznym nastąpiło zmniejszenie przywozu barwników i ekstraktów garbarskich o 4 miliony złotych, co jest wynikiem pogorszenia sytuacji gospodarczej w przemyśle włókienniczym i garbarskim.

Pozatem zmniejszenie przywozu daje się zauważyć w dziedzinie opon i dętek samochodowych, farb i lakierów, wyrobów farmaceutycznych, jedwabiu sztucznego — na ogólną sumę ok. 10 milionów złotych.

W zakresie wywozu wszystkie niemal pozycje wykazują zmniejszenie. Eksport nawozów sztucznych spadł o 6,8 miliona złotych, przyczem wywóz mieszanek nawozowych, który w r. 1931 wynosił 3,4 miliona złotych — zanikł zupełnie. Eksport produktów destylacji węgla i drzewa spadł do 8,8 milionów złotych w r. 1932 z 12 milionów złotych w r. 1931. Przyczyną tego zjawiska jest przede wszystkim spadek eksportu benzolu do

Niemiec, wskutek ograniczeń celnych, wprowadzonych w tym kraju.

Wywóz wyrobów gumowych, farb i lakierów, jedwabiu sztucznego i klejów spadł ogółem o 3,8 miliona złotych.

* * *

Rok 1932 był dwunastym rokiem działalności Związku Przemysłu Chemicznego R. P. Coraz potężniejsza fala kryzysu, likwidacje, a nawet upadłości przedsiębiorstw, wreszcie zatrzymywanie produkcji przez niektóre fabryki — spowodowały wprowadzić skreślanie poszczególnych przedsiębiorstw z listy członków Związku. Równocześnie jednak w ciągu r. 1932 wpływały do Związku nowe zgłoszenia fabryk chemicznych w ilości, przekraczającej liczbę członków ustępujących. Wskutek tego ogólna ilość członków Związku Przemysłu Chemicznego na dzień 31 grudnia 1932 przewyższyła stan w roku poprzedzającym i zwiększyła się z 91 do 98 członków.

Dnia 7 maja 1933 r. odbyło się pod przewodnictwem p. Dr. Józefa Landaua, ogólne zebranie Związku Przemysłu Chemicznego.

Po wysłuchaniu i zatwierdzeniu właściwych sprawozdań, zebrani wybrali ponownie ustępujących członków Zarządu, p. p.: Inż. F. Wiślickiego, Inż. E. Natansona, Inż. Z. Lepperta, Inż. W. Sommera, M. Lewandowskiego; ponadto powołano do Zarządu poraz pierwszy p. p.: Inż. L. Szefera, Dr. G. Litterera, W. Zbroskiego. Do Komisji Rewizyjnej wybrano p. p.: Inż. Czesława Knoffa, Dr. Stefana Otolskiego, Wiktora Bereszkę.

Szczegółową dyskusję wywołała sprawa współpracy przemysłu z technicznymi szkołami akademickimi; ogólne zebranie sformułowało pogląd o konieczności nawiązania bliższego i ściślejszego, niż dotychczas, kontaktu między Związkiem i Politechnikami polskimi.

Po zakończeniu formalnej części zebrania, poseł na sejm, p. Dr. Paweł Minkowski, wygłosił odczyt: „Kryteria zasięgu i ingerencji gospodarczej Państwa”.

Zarząd Związku składał się w roku ubiegłym z 18 członków i odbył 12 posiedzeń. Ponadto, regularnie raz na tydzień (we wtorki) zbierało się Prezydium, celem rozważania bieżących prac i zagadnień związkowych.

Sekcje i komisje. Zagadnienia, dotyczące poszczególnych gałęzi przemysłu chemicznego, były — jak w latach poprzednich — rozważane na terenie sekcji fachowych. W roku sprawozdawczym działało 7 następujących sekcji: sekcja przetwórczo-smołowa — pod przewodnictwem p. Inż. Włodzimierza Płużańskiego, sekcja tłuszczowa — pod przewodnictwem p. Inż. Jana Podraszki, sekcja sztucznego jedwabiu — pod przewodnictwem p. Inż. Feliksa Wiślickiego, sekcja farmaceutyczna — pod przewodnictwem p. Dr. Stefana Otolskiego, sekcja perfumeryjna — pod przewodnictwem p. Dr. Gustawa Litterera, sekcja nawozowa — pod przewodnictwem p. Inż. Zygmunta Platowskiego, który w połowie roku ubiegłego ustąpił z zajmowanego stanowiska — na jego miejsce w sekcji nawozowej powołany został p. Inż. Czesław Benedek. Charakter sekcji miały też wchodzące w skład naszego Związku: Przemysł Superfosfatowy Związek Zawodowy, Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych, Związek Farb i Lakierów, Związek Przemysłu Perfumeryjnego, Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego, Związek Olejarni, Związek Rafinerii Olejów Roślinnych, oraz Centralne Biuro Sprzedaży Obuwia Gumowego.

Odrębny charakter ma działająca od lat kilku na terenie Związku Sekcja Eksportowa — pod przewodnictwem p. Inż. Feliksa Wiślickiego. Zainteresowania tej Sekcji obejmują całokształt zagadnień eksportowych przemysłu chemicznego.

Nader owocna i celowa działalność sekcji nakazuje popieranie i rozwijanie tej formy organizacyjnej.

Ankieta. Perspektywa rokowań o nowe traktaty handlowe, które mają być przez Polskę zawarte z licznymi bardzo krajami, skłoniła Związek Przemysłu Chemicznego do odbycia bezpośrednich konferencji z kierownikami wszystkich prawie zrzeszonych przedsiębiorstw chemicznych. Zarówno zbadanie faktycznej wysokości ochrony w nowej taryfie celnej, jak możliwości poczynienia pewnych ustępstw konwencyjnych, jak wreszcie — zorientowanie się w tendencjach eksportowych wytwórczości chemicznej wymagały osobistego kontaktu

Dyrekcji Związku ze zrzeszonymi przedsiębiorstwami.

W wyniku tej rozległej ankiety zebrane zostały materiały, które służą za podstawę przy formowaniu opinii Związku w całym szeregu zagadnień. Zaznaczyć wypada, że ustalono aktualne ceny krajowe i zagraniczne wszystkich bodaj artykułów chemicznych; jest to nie bez znaczenia, gdyż wskutek splotu przyczyn — ceny na całym świecie uległy ewolucji, prawie wyłącznie w kierunku depresji.

Zetknięcie się z fabrykami pozwoliło na zbadanie ogólnego nastroju polskiego przemysłu chemicznego. Trzeba stwierdzić, że pomimo trwającego już od trzech lat przesilenia i pomimo powszechnego prawie braku rentowności — nasi przemysłowcy nie upadają na duchu i starają się pokonać wszelkie trudności, z wiarą w lepszą przyszłość. Najwymowniejszym objawem twórczej inicjatywy polskiego przemysłu chemicznego jest uruchomienie produkcji długiego szeregu artykułów chemicznych (których spis podany jest na str. 40), dotychczas nigdy w Polsce niewytwarzanych.

Ankieta nasza uwydatniła fakt, znany zresztą z innych zestawień, nierównomierności korzystania ze współpracy ze Związkiem przedsiębiorstw chemicznych poszczególnych okręgów przemysłowych. Na czele kroczą fabryki Górnego Śląska i b. Królestwa Kongresowego, które komunikują się ze Związkiem we wszystkich sprawach, zarówno donioślejszych, jak drobnych. Fabryki małopolskie oraz położone na terenie w. m. Gdańska rzadziej zwracają się do naszej organizacji, korzystając z jej usług tylko w pewnych zakresach. Chemiczny przemysł Wielkopolski i Pomorza wyraźnie nie docenia wartości zrzeszeń zawodowych; niewszystkie przedsiębiorstwa chemiczne tych okręgów należą do Związku, zaś zrzeszone fabryki — zbyt rzadko odwołują się do pomocy Związku.

Sprawy celne. Rok ubiegły przyniósł bardzo poważne zmiany, lub ich zapowiedź w zakresie polskiej taryfy celnej.

Najpoważniejszym faktem było ogłoszenie dn. 10 października r. 1932 nowej taryfy celnej, w formie Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 23 sierpnia 1932. Taryfa została opublikowana w wyniku kilkuletnich prac,

prowadzonych zarówno przez czynnik urzędowy, jak gospodarczy. Związek Przemysłu Chemicznego brał najbliższy udział w tych pracach, zwłaszcza w początkowym stadium układania taryfy, kiedy projektowana była nomenklatura i pierwszy szkic stawek celnych.

Nowa taryfa celna zawiera dwie kolumny stawek. Stawki pierwszej kolumny, przeciętnie o 25% wyższe od stawek drugiej, stosowane być mają do towarów pochodzących z krajów, które nie zawarły z Polską traktatów handlowych. Stawki celne kolumny drugiej obowiązują w stosunku do towarów, pochodzących z krajów traktatowych. Obie kolumny stawek wyrażone są w złocie.

Ilość pozycji w nowej taryfie celnej jest większa, niż w dotychczasowej: zamiast 216 pozycji taryfowych, nowa taryfa obejmuje 1275 pozycji. Faktyczna ilość wyszczególnionych w taryfie towarów jest znacznie wyższa, albowiem każda niemal pozycja dzieli się na szereg punktów i liter. Nomenklatura, całkiem odmienna od dotychczasowej, opiera się na genewskim projekcie i nie przypomina zupełnie obecnego układu polskiej taryfy celnej. Stawki celne nowej taryfy też zostały opracowane niezależnie od obecnych, i niekiedy odbiegają znacznie w dół lub w górę, w porównaniu ze stosowanymi dotychczas. To też zarówno przemysł i handel, jak przede wszystkim Urzędy Celne, muszą rozporządzać pewnym okresem czasu, celem zapoznania się z nową taryfą i metodami klasyfikacji towarów według ogłoszonego mianownictwa. Wskutek tego, nowa taryfa celna wchodzi w życie w rok po ogłoszeniu, t. j. dn. 11 października 1933 r.

Główną jednak przyczyną „vacatio legis” jest konieczność przeprowadzenia rokowań handlowych z poszczególnymi krajami, w oparciu o nową taryfę celną. Jak wiadomo, dotychczasowe traktaty handlowe ulegają wymówieniu, zaś na ich miejsce podpisane być muszą nowe umowy, oparte na całkiem odmiennej podstawie stawek nowej taryfy celnej. Roczny okres czasu wymaga przyspieszonego tempa w rokowaniach z 30 krajami, które dotychczas posiadają umowy handlowe z Polską.

Równocześnie z wejściem w życie nowej taryfy celnej, ukazać się muszą wyjaśnienia

taryfowe, precyzujące bliżej i komentujące nomenklaturę celną. Częstokroć bowiem poszczególne pozycje taryfowe zawierają tylko terminologię ogólną (niekiedy — zwłaszcza w dziale przemysłu chemicznego — naukową), nie podając potocznych i handlowych nazw towarów, które oznaczone są w tekście taryfy tylko jednym słowem. Doświadczenia obecnej taryfy celnej wskazują, że wyjaśnienia takie są bardzo istotną i nie mniej ważną od samej taryfy częścią przepisów i norm celnych, pozwalają bowiem uniknąć wielu błędów i wątpliwości przy deklarowaniu importowanych towarów. To też wyjaśnienia taryfowe mają być ogłoszone w formie obowiązującego rozporządzenia Ministra Skarbu, posiadać mają taką samą moc prawną, jak taryfa celna, i wejdą w życie równocześnie z samą taryfą. Przygotowanie wyjaśnień taryfowych znów zająć musi poważną ilość czasu.

Szalejący na całym świecie protekcjonizm celny, ponadto zaś — a może przede wszystkim — wzmagający się napór towarów zagranicznych: skłoniły Rząd do szeregu posunięć, mających na celu obronę rynku polskiego przed dumpingiem.

Zanotować więc należy dokonane w roku ubiegłym podwyższenie (do 300% stawek autonomicznych) ceł maksymalnych polskiej taryfy celnej.

W wyniku tego zasadniczego zarządzenia, Minister Skarbu ogłosił rozporządzenie, ustalające maksymalne stawki celne na towary niemieckie, objęte zakazami przywozu z Rzeszy Niemieckiej w ramach Rozporządzeń z dn. 17 czerwca 1925 i 11 listopada 1925 r.

Praktycznie biorąc przeto, do wszystkich towarów, zakazanych do przywozu wyłącznie z Rzeszy Niemieckiej przed dniem 1 stycznia 1932, stosowane są — obok zakazów przywozu — cła maksymalne, wyższe o 200% od ceł autonomicznych. Towary, wolne od cła przy przywozie, opłacają określone maksymalne stawki celne w wysokości, ustalonej wskazaniem Rozporządzeniem Ministra Skarbu.

Rok ubiegły przyniósł też doraźne zmiany stawek celnych na wiele produktów chemicznych. W formie rozporządzeń Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu, oraz Rolnictwa i Reform Rolnych, podwyższono w r. 1932

stawki celne na następujące artykuły chemiczne: sól kuchenną, albuminę i jej pochodne, przędzę azbestową pojedynczą, alun chromowy, wodorotlenki sodowy i potasowy, siarczek sodu, anilinę, żelazokrzem o zawartości powyżej 15% Si, ceratę, odpadki z gumy wulkanizowanej, kwas salicylowy, chlorek cynku, azotan srebra, azotyn sodu, sól G, sól R, paranitrochlorobenzol, chlorowcopochodne toluidyny, pochodne dwufenyloaminy, kwas nitroanilinosulfonowy, kwas nitrochlorobenzolosulfonowy, paraanizydynę, chlorowconitropochodne anizydyny, kwas γ , kwas sulfanilowy, kwas naftionowy, kwas octowo-salicylowy, salicylany, ekstrakty garbarskie, garbniki syntetyczne, celuloid. Ponadto, zasadniczym dalszym zmianom uległy stawki celne w grupie tłuszczowej. Sprawy te omówione są wyżej, w rozdziale „Przemysł tłuszczowy”.

Z dniem 1 stycznia 1932 weszły w życie nowe zakazy przywozu, obejmujące ok. 10% ogółu towarów, importowanych do Polski. Łącznie przeto z zakazami, ogłoszonymi w latach ubiegłych, reglamentacja przywózowa obowiązuje w stosunku do towarów, stanowiących ok. 30% całego polskiego przywozu z zagranicy. Nowe zakazy przywozu dotyczą następujących wyrobów i surowców chemicznych: żużli Thomasa, oleiny, obuwia gumowego i kaloszy, wodorotlenku sodowego, siarczku sodu, olejów roślinnych, celulozy.

System ulg celnych, stosowany z pożytkiem dla przemysłu od wielu lat, uległ w roku ubiegłym dalszemu rozszerzeniu, obejmując niewyrabiane w kraju maszyny i urządzenia, niektóre surowce i materiały pomocnicze.

Sprawy Rok ubiegły nie przyniósł Polsce nowych traktatów handlowych.
traktatowe. Powszechny chaos w zakresie polityki handlowej, niechęć ze strony licznych krajów do wiązania się na dłuższą metę, skrajny protekcjonizm agrarny krajów przemysłowych — utrudnia, a nawet uniemożliwia zawarcie układów w wielkim stylu. Klauzula największego uprzywilejowania celnego, będąca przez długie lata kamieniem węgielnym wszystkich prawie traktatów handlowych, została w ostatnich czasach poważnie zachwiana. Uprawiana przez liczne kraje, szczególnie zaś przez Francję, reglamentacja przywozu z zupełnie dowolnymi i nie-

czekiwaniem zmianami kontyngentów, wprowadziła do międzynarodowego obrotu towarowego pierwiastek ciągłej niepewności. W niektórych państwach rozwinęła się ponadto reglamentacja dewizowa, mająca charakter indywidualny, trudny do skontrolowania i niezawsze dający się zrównoważyć ochroną celną, lub jawną ogólną reglamentacją gospodarczą. Oprócz dumpingu, wynikającego z nadprodukcji i będącego prawdziwą plagą czasów powojennych, trzeba się jeszcze liczyć z dumpingiem walutowym krajów, które porzuciły złotą walutę. Nie należy też zapominać o rosyjskim dumpingu, mającym częstokroć na widoku cele niegospodarcze.

W tych warunkach — trudno się dziwić, że na polu umów handlowych plon Polski był bardzo szczupły i ograniczał się faktycznie do prowizorycznych porozumień z Austrią, Niemcami i Francją.

W dniu 6 lutego 1932 r. zawarte zostało z Austrią prowizoryczne porozumienie kontyngentowe, regulujące przywóz polskiej trzody żywej i bitej oraz bitych cieląt do Austrii, z drugiej zaś strony zapewniające Austrii szereg kontyngentów na towary, objęte polską reglamentacją przywózową.

Takie prowizorium nie reguluje dostatecznie stosunków polsko-austriackich, gdyż traktat handlowy z r. 1922 wymaga dostosowania do nowych warunków. W końcu ubiegłego roku zaczęły się w śpiesznym tempie rokowania o nowy traktat, którego istotnym składnikiem ma być szereg ulg preferencyjnych, przyznanych Austrii przez Polskę.

Dn. 26 marca 1932 r. zostało zawarte z Niemcami porozumienie, mające na celu złagodzenie trwającej od dłuższego czasu wojny celnej. Jak wiadomo — Rzesza Niemiecka nie ratyfikowała umowy gospodarczej z Polską z dn. 17 marca 1930 r. Stan beztraktatowy, przyczyniając się w pewnej mierze do uwolnienia Polski od zbytnej preponderancji obrotu z Niemcami, spowodował jednakowoż w roku ubiegłym pogorszenie się bilansu handlowego, którego saldo w obrocie polsko-niemieckim stawało się dla naszego kraju coraz więcej bierne. W celu osiągnięcia równowagi, z dniem 1 stycznia 1932 r. weszła w życie „kryzysowa lista zakazów przywozu”. Zakazy te nie miały charakteru

bezwzględne, lecz tworzyły podstawę do reglamentacji przywozu. Ponadto — podwyższono maksymalne polskie stawki celne, upoważniając jednocześnie Ministerstwo Skarbu do uchylania ceł maksymalnych na poszczególne towary, lub na określone ilości.

Wcześniej jeszcze, bo rozporządzeniami Prezydenta Rzeszy z dn. 1 i 18 grudnia 1931 r., Rząd niemiecki otrzymał pełnomocnictwa do dowolnego regulowania ceł przywozowych, oraz ustanawiania wyższych stawek celnych na towary państw nietraktatowych. Na tej podstawie, rozporządzeniem z dn. 29 lutego 1932 r. Rząd Rzeszy ustanowił górną granicę celną (t. zw. „Obertarif”), stosowaną do państw nietraktatowych. Stawki taryfy górnej są przeciętnie o 200% wyższe od taryfy ogólnej, wskutek czego odbierają całkowicie możliwość przywozu towarów z kraju dyskryminowanego.

Zaostrzony — wskutek wymienionych poczyną — stan wojny celnej okazał się uciążliwy dla obu stron; to też w wyniku rokowań nastąpiła w dn. 26 marca 1932 r. wymiana pism, przyznająca Niemcom kontyngenty przywozowe do Polski na towary, objęte kryzysową listą zakazów, ze strony zaś niemieckiej — niestosowanie taryfy górnej do pochodzących z Polski jaj i masła. W rezultacie — układ zobowiązuje stronę niemiecką do stosowania taryfy górnej tylko w stosunku do towarów, objętych cłami i zakazami bojowymi z 1925 r., stronę zaś polską — do stosowania ceł maksymalnych tylko odnośnie towarów, objętych zakazami bojowymi z r. 1925. Dzięki układowi, powstrzymano w pewnym stopniu tendencję dalszego pogarszania się warunków obrotu towarowego pomiędzy Polską i Niemcami.

Sytuacja traktatowa z Francją jest dość skomplikowana i opiera się głównie na konwencji handlowej polsko-francuskiej z dn. 7 grudnia 1924 r. Konwencja z dn. 24 kwietnia 1929 r., ratyfikowana przez Polskę, nie oczekiwała się jeszcze ratyfikacji przez Francję, jednak niektóre postanowienia tej konwencji weszły już w życie, na zasadzie specjalnych układów. W dn. 12 sierpnia 1932 r. podpisane zostały dwa nowe układy, regulujące obroty handlowe pomiędzy Polską a Francją. Pierwszy z nich dotyczy raczej spraw formalnych i zajmuje się przedewszystkiem wy-

kładnią działania klauzuli największego uprzywilejowania w okresie obustronnego stosowania kontyngentów przywozowych. Drugi układ posiada właśnie charakter kontyngentowy i miał na celu znalezienie możliwości faktycznych — jeśli nie rozwoju, to przynajmniej utrzymania na pewnym poziomie — obrotów handlowych pomiędzy obu krajami w czasie kryzysu.

Ogłoszenie nowej dwukolumnowej polskiej taryfy celnej, która ma wejść w życie dn. 11 października 1933 r., wywołuje konieczność zrewidowania wszystkich, dotychczas przez Polskę zawartych umów handlowych. Zadanie to niełatwe, przedewszystkiem ze względów technicznych; chaos w układzie światowych stosunków handlowych stanowi trudność dodatkową. W celu współdziałania z czynnikami rządowymi, stworzona została przez samorząd gospodarczy łącznie z przemysłem, rolnictwem i rzemiosłem Rada Traktatowa, której zadanie polega na dyskutowaniu i oświeclaniu ważniejszych zagadnień traktatowych. Stałym organem jest Biuro Traktatowe, działające na terenie Warszawskiej Izby Przemysłowo-Handlowej i dokładnie opracowujące poszczególne sprawy na tle negocjacji traktatowych.

Związek nasz jest reprezentowany w Radzie, ponadto pozostaje w stałych stosunkach z Biurem Traktatowym, któremu dostarcza wszelkich niezbędnych informacji. Niezależnie jednak od ogólnych poczyną, musieliśmy we własnym zakresie dokonać poważnych wysiłków, aby interesy wytwórczości chemicznej mogły być kompletnie brnione przy wszystkich przewidywanych rokowaniach. Staraliśmy się więc skompletować nasze materiały, zarówno w płaszczyźnie obrony polskich stawek celnych, jak w zakresie postulatów wywozowych. Posiadamy teraz archiwum, zawierające wykazy możliwości eksportowych każdego artykułu chemicznego, tudzież zestawienia obrazujące zapotrzebowania poszczególnych krajów. Wszystkie te materiały są stale uzupełniane i aktualizowane.

Sprawy eksportowe.

Zagadnienie wywozu w przemyśle chemicznym nabiera coraz większego znaczenia. Przemysł, który jeszcze przed 2—3 laty zaczynał swoją działalność wywozową, już obecnie potrafi rywa-

lizować z konkurentami, posiadającymi wieloletnią rutynę eksportową. Pomimo zmniejszenia wywozu w r. 1932 o 25%, wskutek szeregu utrudnień na rynkach odbiorczych, przemysł chemiczny czyni postępy w tej dziedzinie. Technika eksportowa ulega stałemu ulepszaniu; opanowywane są nowe, nawet najodleglejsze rynki zbytu; przedmiotem wywozu są coraz to inne artykuły chemiczne, które dotąd nie były zupełnie wywożone i co do których panowało mniemanie, że są niekonkurencyjne. Wywóz staje się coraz bardziej kwalifikowany, uporczywy i systematyczny.

W związku z temi tendencjami, działalność Sekcji Eksportowej ożywiła się w dużym stopniu; charakter prac uległ przytem pewnym zmianom. Mianowicie, w początku swego istnienia — w latach 1929—30 — zadaniem Sekcji Eksportowej było przeprowadzanie badań w kierunku wynalezienia nowych źródeł zbytu. W roku sprawozdawczym inicjatywa w zakresie wywozu przybrała już mniejsze znaczenie, natomiast cała działalność Sekcji została skierowana na współdziałanie z przedsiębiorstwami w czasie zawierania transakcyj, celem usunięcia wszelkich piętrzących się przeszkód.

Trudności na rynkach zagranicznych paraliżowały w pewnym stopniu trwałość i rozwój wywozu, zaś fala protekcjonizmu i ograniczenia dewizowe uniemożliwiały częstokroć kontakt z poszczególnymi rynkami. Przed paru laty naturalnemi rynkami zbytu naszej produkcji chemicznej były kraje północne i południowe, nie posiadające dostatecznie rozwiniętej produkcji przemysłowej. W r. 1932 dawne rynki zbytu przeważnie odpadły. Austria podniosła szereg stawek celnych na artykuły chemiczne; Estonia, Węgry, Bułgaria, Grecja i Jugosławia wprowadziły ograniczenia dewizowe, wskutek czego handlowe stosunki z temi krajami mogą być oparte przeważnie na kompensacji. Czechosłowacja i Rumunia zastosowały reglamentację przywozu, bardzo ściśle przestrzeganą. Ponadto — inne kraje wprowadziły również pewne utrudnienia, jak np. Holandia dla obuwia gumowego, Francja dla kleju, Szwajcaria dla jedwabiu sztucznego i t. d. To też, pomimo wyłożonych wysiłków w kierunku łagodzenia sytuacji i uzyskiwania kontyngentów importowych, wywóz do tych krajów spadał gwał-

townie i w końcu r. 1932 wyrażał się bardzo niskimi liczbami.

Sekcja Eksportowa, widząc małą skuteczność akcji interwencyjnej, inicjowała próby wywozu na rynki zamorskie, gdzie polski towar chemiczny docierał poprzednio w niewielkich zaledwie rozmiarach. Wobec tego, iż rynki te posiadają większą chłonność od europejskich, protekcjonizm zaś nie przybrał ostrzejszej formy — widoki umieszczenia artykułów chemicznych są znacznie większe. Zbadanie rynków w Kanadzie, Egipcie, Palestynie, Argentynie, Brazylii i Afryce Południowej pozwoliło skierować częściowo wywóz polskich produktów chemicznych do tych krajów, przyczem zawarte zostały dość liczne transakcje. Brak rutyny w handlu zamorskim niewątpliwie działać musi hamująco jeszcze przez pewien czas. Nieznajomość warunków zbytu, trudność kalkulacji eksportowej, niedogodna komunikacja okrętowa z portów polskich — utrudnia eksport. Niemniej jednak, zainteresowanie rynkami zamorskimi stale wzrasta.

Spadek wywozu produktów chemicznych spowodowany został między innymi koniecznością ciągłego przerzucania się na nowe rynki zbytu. Zjawisko to dało się zresztą zauważyć w całym eksporcie polskim.

Zmiany kierunków wywozu zmuszały do zrewidowania eksportowych taryf kolejowych. Wobec niżki cen eksportowych — taryfy kolejowe, zbudowane w r. 1927—29, stały się niepomierzenie wysokie i utrudniały eksport. Już samo geograficzne położenie polskich fabryk eksportujących jest niekorzystne: konkurenci zagraniczni często mają fabryki w portach rzecznych lub morskich i wobec tego nie opłacają kosztów przewozu drogą lądową. Fabryki polskie pod tym względem znajdują się w gorszej sytuacji i zmuszone są sprzedawać taniej o różnicę frachtu przewozowego. Ministerstwo Komunikacji w dużym stopniu współdziałało z przedsiębiorstwami, zniżając taryfy eksportowe, jednak akcja ta nie jest dostateczna i powinna być wydatnie pogłębiona.

Bardzo poważnym odcinkiem prac Sekcji były sprawy kompensacyjne. Z chwilą wprowadzenia ograniczeń przywozowych lub dewizowych, stosunki wymienne z poszczegól-

nemi krajami opierają się zazwyczaj na kompensacji, przyczem przedmiotem wymiany są przeważnie artykuły ze sobą niepowiązane (np. biel cynkowa i jabłka kanadyjskie).

Tranzakcja taka przedstawia wiele trudności, gdyż wymaga wynalezienia odpowiedniego importera i eksportera, omówienia warunków płatności, uzgodnienia warunków kredytowych i dokonania szeregu formalności. Sekcja Eksportowa wzięła udział w zorganizowaniu Polskiego Towarzystwa Handlu Kompensacyjnego i w zakresie transakcyj kompensacyjnych współpracuje z Towarzystwem.

Wreszcie Sekcja Eksportowa przeprowadziła szereg badań i prac, związanych z przygotowaniem materiału do rewizji traktatów handlowych. Sekcja współpracowała blisko z Państwowym Instytutem Eksportowym, który okazywał wydatną pomoc we wszystkich sprawach, jak również pobudzał inicjatywę Sekcji w kierunku zawierania nowych transakcyj przez firmy eksportujące.

Nader doniosłą rolę w rozwoju wywozu odgrywają zwroty cel. Wywóz artykułów, korzystających ze zwrotów cel, przedstawiał się następująco:

Wyszczególnienie	1 9 3 1		1 9 3 2	
	kg.	zł.	kg.	zł.
Cerata	37.034	193.009	70.151	397.971
Biel cynkowa	3.074 174	2 846.439	2.116.408	1.674.270
Potaż żrący	169.607	180.125	15.111	15.111
Materiały wybuch. i zapalcze . .	131.063	435.165	67.963	189.073
Chloran potasu	187.702	175.631	207.730	201.792
Jedwab sztuczny	1.013.101	7.992.773	1.008.087	7.079.083
Litopon	124.238	68.520	135.000	90.623
Bawełna kolodjonowa	—	—	49.510	159.387
	4.736.919	11.891.662	3.669.960	9.807.310

W roku ubiegłym Rząd zaniechał premjowania transakcyj pionierskich ze względu na brak funduszków. Związek wielokrotnie występował o przywrócenie tej formy premjowania, widząc w niej celową zachętę eksportera do zdobywania nowych rynków zbytu.

Sprawy kolejowe.

Sprawa kosztów przewozu kolejami nabrała w r. 1932 zupełnie specjalnego znaczenia. Obecnie obowiązująca taryfa przewozowa utworzona została w latach 1927 — 1929, kiedy za podstawę do ustalenia wysokości stawek przewozowych były brane ówczesne ceny każdego artykułu.

Głęboki spadek cen wszystkich prawie towarów, zaakcentowany jeszcze w początku 1930 r., wywołał w kalkulacji przemysłowej poważne zmiany. Wszystkie bez wyjątku taryfy przewozowe stały się zbyt wysokie, w porównaniu do wartości towaru. Przeprowadzone badania wykazują, że towar przed dojściem do rąk odbiorcy obciążony jest w 25 — 40% wartości kosztami przewozu

surowca, półproduktu i wyrobu gotowego. Ten stan rzeczy przyczynia się do pogorszenia ogólnej sytuacji.

Ministerstwo Komunikacji z wielką troskliwością badało wszelkie, wynikające na tem tle zagadnienia komunikacyjne, i w miarę możliwości uwzględniało postulaty przemysłu chemicznego. Jednakże przyznawane zniżki nie odpowiadały istotnym potrzebom. Wskutek wybitnego skurczenia obrotów, kolej pracuje z poważnym deficytem, może więc w szczupłym zaledwie zakresie dostosowywać taryfy przewozowe do zmienionych cen towarów.

Celem zrationalizowania taryf przewozowych, należało poczynić wielkie oszczędności w kosztach eksploatacyjnych kolei, aby tą drogą znaleźć możliwości zrównoważenia budżetu i w konsekwencji obniżenia poziomu taryf. Z chwilą, gdy całe życie gospodarcze Polski zmuszone zostało pod wpływem kryzysu do wydatnego zredukowania kosztów własnych, wydaje się rzeczą niemożliwą, aby kolej utrzymała swoje dawne dochody.

W tym zakresie musi niewątpliwie nastąpić rewizja kosztów własnych, analogicznie do innych dziedzin życia gospodarczego. Wskutek polityki zbyt wysokich taryf powstały paradoksalne stosunki. Znaczna część ładunków przewożona jest samochodami na najdłuższych nawet odcinakach, jak Śląsk — Warszawa, Wilno — Warszawa i t. d. Utrata tych transportów powoduje dalszy spadek obrotów na kolejach i zwiększa jedynie straty kolei. Tylko ponowna gruntowna rewizja taryf przewozowych może uzdrowić stosunki w tej dziedzinie, natomiast wszelkie doraźne niżki posiadać będą charakter półśrodków.

W tej sytuacji zainteresowanie fabryk chemicznych sprawami taryf kolejowych wzrosło w dużym stopniu. Ilość spraw, które Związek musiał bronić na terenie Ministerstwa Komunikacji, była znacznie większa niż w latach poprzednich. Wszystkie bez wyjątku fabryki chemiczne, wchodzące w skład Związku, domagały się gruntownej rewizji taryf; w wielu wypadkach udało się uzyskać pewne niżki taryfowe, jednakże ulgi te były niedostateczne.

Szczególnie dotkliwie dawał się odczuć zbyt wysoki poziom taryf przewozowych przy transakcjach eksportowych, co uniemożliwiało konkutowanie na rynkach zagranicznych. W zakresie taryf portowych przestaliśmy w wielu dziedzinach być konkurencyjni w stosunku do Hamburga i Szczecina; to też eksport i import surowców kalkuluje się taniej przez te porty.

Reforma taryf drobnicowych, przeprowadzona przed rokiem, była nieszczęśliwie pomyślana i wywołała ucieczkę towarów od kolei. Mianowicie, wszystkie taryfy drobnicowe zostały zrównane niezależnie od wartości przewożonego towaru, to też w pewnych wypadkach koszty przewozu przekraczają 50% ad valorem. Ponieważ, wskutek skurczenia obrotów, ilość zamówień drobnicowych wzrosła, przeto podwyższenie kosztów przewozu w tym zakresie wywołało pogorszenie stosunków ekonomicznych. W końcu 1932 r. Ministerstwo Komunikacji zainicjowało pewną akcję w kierunku utworzenia ulgowych taryf drobnicowych na niektóre towary, jednakże raz jeszcze podkreślić należy, że takie ujęcie nie rozwiązuje bynajmniej zagadnienia.

Sprawy spirytusowe.

W roku 1932 zużyto następujące ilości spirytusu na cele przemysłu chemicznego:

do wyrobu pachnidel i mydeł glicerynowych	452.000	litr. 100 ^o
do wyr. środków leczn. synt.	35.000	"
do wyrobu octu	1.415.000	"
do wyr. lakierów i politory	225.000	"
do wyr. eteru siarkowego	163.000	"
do wyr. środków wybuch.	106.000	"
do wyrobu prochu	709.000	"
na inne cele przemysłowe	137.000	"

Ilości te są niższe przeciętnie o 25% w porównaniu z rokiem 1931, co odpowiada zmniejszeniu produkcji artykułów, opartych na spirytusie.

W roku ubiegłym ogłoszone zostało nowe prawo o Monopolu Spirytusowym, w formie Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 11 lipca 1932 r., oraz przepisy wykonawcze w formie Rozporządzenia Ministra Skarbu z dn. 10 września 1932 r.

Całkowitem „novum“ w tem prawie jest zasada pokrywania zapotrzebowania spirytusu na cele konsumcyjne wyłącznie tylko z gorzelni rolniczych; natomiast w dostawach spirytusu na cele niekonsumcyjne biorą udział zarówno gorzelnie rolnicze, jak przemysłowe.

Ponadto, nowa ustawa spirytusowa wprowadziła w życie długi szereg postanowień, dotychczas nieistniejących. Na szczególną uwagę zasługuje — z punktu widzenia przemysłu chemicznego — przymus mieszania spirytusu do płynnych materiałów napędowych; możliwość powoływania przymusowych zrzeszeń producentów spirytusu i producentów wyrobów, opartych na spirytusie; możność koncesjonowania pewnych gałęzi przemysłu chemicznego, wprowadzenie koncesjonowania w zakresie fabrykacji kwasu octowego; możliwość ustalania norm zużycia spirytusu w zakładach przemysłowych. Nowa ustawa kasuje działającą dotychczas na terenie Min. Skarbu Radę Spirytusową, której praca była bardzo pożyteczna, dając możność obrony postulatów np. przemysłu chemicznego wobec czynnika urzędowego, przy udziale producentów spirytusu. Zniesienie Rady Spirytusowej jest niewątpliwie szkodliwe dla wytwórczości chemicznej.

Przepisy wykonawcze do nowej ustawy różnią się naogół dość znacznie od dotychczas obowiązujących. W zakresie przerobu spirytusu w przemyśle chemicznym na szczególną uwagę zasługuje przepis, żądający zadeklarowania przybliżonej ilości spirytusu, niezbędnego do wyprodukowania jednostki wyrobu. Postanowienie to jest zbyt daleko idącym posunięciem rygorystycznym, bowiem wskutek przyczyn natury technicznej, faktyczne zużycie spirytusu na jednostkę odbiega bardzo znacznie od zadeklarowanych przybliżonych ilości. Przemysł może być więc narażony na nieuzasadnione podejrzenia, rewizje i utrudnienia — z tytułu znacznie większych rozpiętości między zadeklarowaną przybliżoną i rzeczywistą ilością zużytego spirytusu.

Normy i charakter środków skażających, używanych do skażania spirytusu przemysłowego, odznaczają się naogół większym niż dotychczas przystosowaniem ich do celu, na jaki spirytus ma być zużyty. Znana ogólnie nadprodukcja spirytusu w Polsce i wysiłki, zmierzające ku powiększeniu zużycia spirytusu na cele niekonsumcyjne, znalazły w pewnym stopniu wyraz w nieco liberalniejszych receptach środków skażających. Natomiast wskazane na początku rygorystyczne przepisy niewątpliwie nie przyczynią się do podwyższenia zużycia w kraju naszym spirytusu technicznego.

To też Związek nie ustawał w zabiegach, aby ułatwiać przemysłowi chemicznemu możliwość korzystania ze spirytusu technicznego, broniąc postulatów wytwórczości na terenie Ministerstwa Skarbu i Monopoli Spirytusowego.

Centralny Związek. W wyniku fuzji pomiędzy Centralnym Związkiem Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, a Naczelną Organizacją Zjednoczonego Przemysłu i Rolnictwa Zachodniej Polski, powstał w maju roku ubiegłego Centralny Związek Przemysłu Polskiego, skupiający wszystkie poważniejsze zrzeszenia gospodarcze w całym kraju.

Podstawę organizacyjną nowego Centralnego Związku stanowi 13 grup zawodowych, które działają autonomicznie i decydują samodzielnie o swej strukturze wewnętrznej. Grupa chemiczna składa się ze Związku Prze-

mysłu Chemicznego, Monopoli Zapalczanego, Związku Przemysłowców Garbarzy, oraz tych przedsiębiorstw chemicznych, które bezpośrednio należą do Centralnego Związku. Poza ogólnym zgromadzeniem delegatów — władzami Centralnego Związku są: Rada, Prezydium oraz Zarząd.

W Radzie, składającej się ogółem z 60-ciu członków, grupa chemiczna posiada następujących przedstawicieli: Dr. J. Landau, Dyr. H. Rewkiewicz, Inż. L. Szefer, Inż. Z. Toeplitz, Inż. F. Wiślicki. Członkiem Prezydium jest Inż. E. Trepka. W Zarządzie reprezentuje grupę chemiczną Inż. T. Zamoyski.

Dokonana konsolidacja stanowi prawdziwy postęp organizacyjny i powinna się wydatnie przyczynić do wzmoczenia znaczenia i wpływów sfer gospodarczych.

Związek nasz ściśle współdziała z Centralnym Związkiem, biorąc udział w pracach komisji, dostarczając materiałów z zakresu wytwórczości chemicznej i odwołując się do interwencji Centralnego Związku we wszystkich sprawach zasadniczego znaczenia.

Izby Przemysłowo-Handlowe. Współpraca z Izbami Przemysłowo-Handlowymi nadal dawała najkorzystniejsze wyniki. Związek posiada swych przedstawicieli we wszystkich niemal Izbach.

W szczególności owocna i celowa była współpraca ze stołeczną Izbą Przemysłowo-Handlową, która odwołuje się do naszej opinii we wszystkich sprawach, bezpośrednio dotyczących przemysłu chemicznego. Metoda ta, stosowana zresztą również w latach poprzednich, pozwala na wszechstronne oświetlenie każdego zagadnienia. Opracowania i przedłożenia Izby charakteryzują się zawsze pogłębianiem omawianego tematu, dając wyraz opinii sfer zainteresowanych na ogólnym tle, właściwem danej sprawie.

Bliskie stosunki między Izbami i Związkiem Przemysłu Chemicznego zacieśniają się z każdym rokiem, czyniąc tę współpracę coraz niezbędniejszą.

Współpraca z innymi organizacjami. Związek utrzymywał bliską łączność z instytucjami rządowymi, z placówkami dyplomatycznymi polskimi zagranicą i zagranicznymi w kraju, z izbami handlowymi polsko-zagranicznymi oraz obcymi, z organizacjami przemysłowymi i społecznymi.

Wszystkim tym instytucjom oraz wielkiej ilości osób prywatnych udzielaliśmy różnorodnych informacji. Nie zaniedbaliśmy też w roku ubiegłym propagandy zagadnień przemysłu chemicznego w żywym słowie, starając się oddziaływać na wszelkich dostępnych nam polach.

Związek ma swych reprezentantów na terenie różnych instytucji o charakterze doradczym lub opiniodawczym. Tak więc, Prof. E. Trepka jest delegatem Związku do Rady Ochrony Pracy, Polskiego Komitetu Normalizacyjnego; Inż. T. Zamoyski — do Państwowej Rady Spirytusowej, Rady Towaroznawczej, Centralnej Komisji Przywozowej; A. Barszczewski — do Państwowej Rady Kolejowej i do Ziemskiego Zarządu Funduszu Bezrobocia; Dr. J. Landau zasiada w Komitetach Dyskontowych Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego; Inż. E. Natanson — w Wojewódzkiej Radzie Wodnej; Dyr. W. Zdankowski — w Państwowej Naczelnej Radzie Zdrowia; Inż. J. Podraszko — w Radzie Nadzoru nad artykułami żywności i przedmiotami użytku i w Komitecie Dyskontowym Banku Gospodarstwa Krajowego; Inż. W. Sommer — w Radzie Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej i Zarządzie Muzeum Przemysłu i Techniki.

Ponadto, członkowie Zarządu i Dyrekcji Związku byli często konsultowani i powoływani do czasowych komisji i narad, organizowanych przez poszczególne Ministerstwa (np. w sprawie preferencji krajowych surowców pochodzenia rolniczego, w sprawie akcji ożywienia rynku wewnętrznego i t. d.).

W roku ubiegłym Związek, wzorem lat poprzednich, współdziałał w organizowaniu praktyk wakacyjnych dla studentów chemii. Należy jednak z ubolewaniem stwierdzić, że ilość przyznawanych przez fabryki praktyk maleje z roku na rok, gdy jednocześnie wzrasta ilość kandydatów.

Związek współpracuje też z Zarządami Fundacji i Stypendjów, przeznaczonych dla studiujących chemję.

Normalizacja i racjonalizacja. Doceniając znaczenie prac normalizacyjnych dla wytwórczości chemicznej, Związek nasz współpracuje z Komisją Technologji Chemicznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, popiera-

jąc moralnie i materialnie poczynania Komisji i podkomisji normalizacyjnych. Sekretariat Komisji Technologji Chemicznej prowadzony był przez biuro Związku. Z ramienia Komisji pracowały w roku sprawozdawczym następujące podkomisje normalizacyjne: trwałości wyfarbowań (przewodniczący Inż. Wł. Płużański), metod analizy węgla kamiennego (przew. Prof. J. Zawadzki), mydła rdzeniowego i mazistego (przew. Prof. M. Struszyński), gliceryny surowej i destylowanej (przew. Inż. T. Zamoyski), wyrobów ogniotrwałych i ceramiki szlachetnej (przew. Inż. I. Świętochowski), opakowania artykułów farmaceutycznych (przew. Dr. St. Otolski), karbidu (przew. Inż. T. Zamoyski). Ponadto utworzone zostały podkomisje norm sody krystalicznej, amonjakalnej i ciężkiej, oraz norm superfosfatu.

W roku ubiegłym Komisja Technologji Chemicznej odbyła szereg posiedzeń. Na jednym z pierwszych został przyjęty i uzgodniony tekst norm smół drogowych, zatwierdzony również przez Polski Komitet Normalizacyjny i ogłoszony za N-rem PN/C — 501, jako norma obowiązująca.

Ponadto przyjęto projekty norm: gliceryny surowej, metod kalorymetrycznego oznaczania ciepła spalania i wartości opałowej paliwa, oznaczania wilgoci w węglu kamiennym, oznaczania popiołu w węglu kamiennym; wszystkie te projekty ukazały się w „Wiadomościach P. K. N.”.

W ciągu r. 1932 zakończono faktycznie prace nad normami trwałości wyfarbowań materiałów włókienniczych na pranie, na wodę i na pot, nad normami karbidu, normami sody krystalicznej, amonjakalnej i ciężkiej, normami gliceryny destylowanej. Projekty te wpłynęły na posiedzenia Komisji Technologji Chemicznej w początkach r. 1933.

Związek Przemysłu Chemicznego kontynuował współpracę z Instytutem Naukowej Organizacji, popierając w szczególności Sekcję Chemiczną, której prezesem był Inż. M. Holtorp, sekretarzem — Inż. J. Wierusz-Kowalski.

Staraniem Sekcji odbyły się w roku ubiegłym 4 zebrania odczytowo-dyskusyjne; tematy dotyczyły sygnalizacji świetlnej, obrony przeciwgazowej, usunięcia wpływu wahań przy zaopatrywaniu przedsiębiorstw w ener-

gję i t. d. W kwietniu 1932 r. zorganizowany został przez Sekcję cykl wykładów o naukowem zarządzaniu w przemyśle chemicznym. Wykłady, w ogólnej liczbie 19 godzin, zgromadziły 46 słuchaczy.

W maju r. ub. Sekcja Chemiczna urządziła dla swych członków wycieczkę zbiorową do Państwowej Fabryki Związków Azotowych w Mościcach.

Należy podkreślić działalność wydawniczą Sekcji, której staraniem przyswojono językowi polskiemu pracę Dr. Lugin'a „Faut-il tenter d'organiser plus rationnellement l'industrie chimique?” Tłumaczenie wyszło z druku w styczniu 1932 r. Ponadto, staraniem Sekcji została odbita i rozesłana wszystkim zainteresowanym czynnikom ankieta „O systemach płac stosowanych w polskim przemyśle chemicznym i przetwórczym”, opracowana przez Inż. M. Bornsteina.

W końcu ubiegłego roku uwydatniła się tendencja, aby Sekcję Chemiczną przekształcić na ogólną Sekcję Przemysłową, która na terenie Instytutu Naukowej Organizacji mogłaby rozwijać szerszą działalność.

Związek Przemysłu Chemicznego, nie pomniejszając rezultatów osiągniętych dotychczas w zakresie naukowej organizacji, broni zasady, że wybitni działacze przemysłowi są jednocześnie najlepszymi organizatorami. Dlatego też Instytut w celu osiągnięcia pozytywnych rezultatów powinien szukać współpracy wytrawnych przemysłowców, którzy ramie przy ramieniu z młodymi naukowcami mogą najlepiej służyć sprawie organizacji, przede wszystkim w zawsze żywotnym kierunku zmniejszania kosztów produkcji.

Wydawnictwa. „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” nadal ukazywały się regularnie 1-go i 15-go każdego miesiąca i były rozsyłane wszystkim członkom Związku. Podobnie jak w latach poprzednich, „Wiadomości” były broszurowane łącznie z organem Chemicznego Instytutu Badawczego, „Przemysłem Chemicznym”, i docierały do rąk 2.000 odbiorców tego czasopisma. Treść naszego wydawnictwa staraliśmy się ożywić wprowadzeniem nowego działu: „Z bieżącej działalności Związku Przemysłu Chemicznego”, gdzie referowane są stale bieżące zagadnienia, jakim Związek poświęcał szczególną

uwagę w ciągu ubiegłego 2-tygodniowego okresu.

Niezależnie od łamów własnego wydawnictwa — Związek starał się oświetlać wszystkie zagadnienia przemysłu chemicznego w prasie codziennej, ogólno-gospodarczej i zawodowej.

Miesięcznik francuski „Chimie & Industrie” umieszcza nadal redagowane przez nas kroniki polskie, poświęcone oświetleniu tych zagadnień, na które należy zwrócić uwagę zagranicy.

Różne inne chemiczne czasopisma zagraniczne chętnie referują sprawy polskie, posiłkując się przede wszystkim materiałem, zawartym w „Wiadomościach Przemysłu Chemicznego” i w sprawozdaniach Związku.

Stosunki z zagranicą. Aczkolwiek budżet Związku w roku 1932 nie pozwalał na utrzymywanie stosunków z pokrewnymi instytucjami i organizacjami zagranicznymi w takim stopniu, jak to miało miejsce w latach poprzednich, jednak staraliśmy się — choćby w szcuplejszych ramach — podtrzymać przyjazne kontakty.

Dyrektor Związku brał więc udział w pracach Międzynarodowej Izby Handlowej, uczestnicząc w jej naradach w Paryżu; ponadto był delegatem pracodawców na XVI Sesji Międzynarodowego Biura Pracy w Genewie. Doroczny XII Kongres Chemii Przemysłowej odbył się w r. 1932 w Pradze, gromadząc dużą liczbę uczestników, zwłaszcza z Czechosłowacji i z Francji. Z ramienia Związku Przemysłu Chemicznego w Kongresie tym wzięli udział: Dr. J. Landau, Dr. S. Otolski, Inż. T. Zamoyski.

Polski przemysł chemiczny, pomimo piętrzących się przed nim trudności, dostarcza dowodów tężyzny i energii. Pod ciosami przesilenia upadły wprawdzie niektóre przedsiębiorstwa chemiczne. Ale powstają i nowe fabryki, zaś inicjatywa w kierunku stwarzania nieistniejących dotychczas gałęzi produkcji ujawnia się w całej pełni.

Należy się spodziewać, że z przeżywanych trudności kierownicy przedsiębiorstw chemicz-

nych zaczerpną wiele cennego doświadczenia i unikać w przyszłości będą tych wszystkich poczynąń, które nie opierają się na pozytywnych przesłankach. Dyletanci i fantaści ustąpić muszą z pola: potrzebujemy w przemyśle chemicznym tęgich fachowców i wytrawnych kupców!

Związek Przemysłu Chemicznego, świadomy swoich celów i zamierzeń, jako emanacja zrzeszonych przedsiębiorstw, stara się w miarę sił i możliwości sprostać coraz to odpowiedzialniejszym zadaniom, jakie rysują się przed nim w okresie przeżywanego przesilenia.

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

41173/1932

AE00365628